

חוברת ה

נוסד בשנת תרע"ג בפולין

חלק ז

הודש מנחם אב, תרצ"ג

הפּרדֶס

קובץ רבני חדשי

יופיע לאור בעת כשיקאנגא

ישא מדכרוחיו להנדיל תורה ולהאדירה בהשתתפות גאוני וגדולי דורנו שליט"א

העורך והמז"ל

הרב שמואל אהרן הלוי פרדס

מלמנים רב ור"מ בזוירעח וכנרין (פולין)

ואב"ד בשמשאקאווא (גאליציען), וכעת כשיקאנגא

מחיר "הפרדס" לשנה:

בחו"ל: — 2 דולר

בארצנו: — 3 דולר

"HAPARDES"

Rabbinical Monthly Journal

Price—\$3.00 Per Year

Volume 7.

AUGUST, 1933.

Number 5.

RABBI S. A. PARDES, Editor

3414 Douglas Boulevard

Chicago, Illinois

Phone Rockwell 3290

Entered as second class matter November 15, 1928, at the Post Office at Chicago, Illinois, under the Act of March 3, 1879.

תוכן הענינים

- אגודת הרבנים אמת ותפלתם אמת, אספת ועד הפועל של אגודה"ר, החלטות אספת ועד הפועל, חבל על ראבדין ולא משתגחין, ר' ישראל רוקח ע"ה. — — — — — המערכה נאום לרגלי הפרעות של ההיטלריסטים באשכנז, זרוב יהודה ליב צירלסן, קשנוב בסרביא (כה) שזיטת עופות בהתות הראש ובשר מעושן — הרב חיים עוזר גראדזענסקי, ווילנה (כט) בענין קלב"מ, הערות בהפרדס — הרב אלחנן בונם וואסערמאן, בראנאוויטש (ל) שחיטת עופות בהתות הראש — — — — — הרב זאב צבי הכהן קליין, ברלין (לא) בענין מצוה הב"ע — — — — — הרב רפאל בארישאנסקי, ברונסק, נ. י. (לב) בענין שמור לשם מצוה ומצוה הב"ע — — — — — הרב חיים מערניק, שיקאגא (לג) שבועה על ידיעה מכת רוב — — — — — הרב אליעזר שאטלאנד, פטרסון, נר"ו (לד) בענין שמור לשם מצוה — — — — — הרב יוסף מאיר מרגליות, ברונסק, נ. י. (לה) פסח ראשון ושני — — — — — הרב נתן ראבינאוויץ, ברוקלין, נ. י.

בעולם התורה ויהדות

ועד הרבנים בפוטסבורג, חג המלואים ביענווער, סיום הש"ס בבהכ"נ תפארת ציון בשיקאגא, אברות גדולות, שמחות; נשואין; ברית מילה, כל אשר לו סנפיר וקששזת תאכלו, בירור ע"ד הרג סטוירדוען. מודעות, ספרים, אתרונים; בעולם הכשרות והמסחר.

בתי כנסיות

האלו להמוסר "עזרת תורה".

בלשכת עזרת תורה נמצאים מכתבים לאלפים, כרבנים, מוצי"ם אדמורי"ם הרמי"ם ומשרתי בקודש מכל ארצות אירופה וא"י ובפרט מרוס-לאנד, כולם בקול אחד, עזרה! עזרה! קולות של דם ואש ותמרות עשן, קולות של רעבים וצמאים, ערומים ויחפים נשמע מאלפי גדולי ישראל הורנו והורגנו, מארץ ישראל ומכל תפוצות הגולה, והמשביר גדול כהיום, הכסף אפס, ועוד עשרת אלפים דולר נשארו חובות.

כל יהודי אמריקה אל נא ישבח בימים האלה לזכור המוסר "עזרת תורה". ותשובה ותפלה וצדקה מעבירין את רוע הנזרה, תכלה ישנה וקללותיה, תחל שנה וברכותיה.

הכתובת:

EZRAS TORAH FUND

214 E. Broadway New York

כל עיר או בית כנסת שאין להם רב ומנוזיג, עתה העת לפני ר"ה יוה"כ לקבל רב לעדתם, בלשכת אגודת הרבנים נמצא רשימת מרבנים מובהקים גדולי תורה שליט"א, אם אתם תפנו לשם בטח תשיגו רב מובהק, אם אין לכם יסוד נאמן, מוצא כסף איך להחזיק את הרב שתקבלו, האגודה"ר המה מוכנים תמיד לשלוח רבנים לעירכם לסדר ועד העיר, או איזו יסוד אחר מוצא כסף להספקת הרב.

הכתבת:

UNION OF ORTHODOX RABBIS

Of United States and Canada
214 E. Broadway New York, N. Y.

עזרת תורה

הימים הנוראים הבאים, חוב קדוש על כל יהודי אמריקה להושיט יד עזרת בימי הרחמים

כל הרבנים ומוכי בע"כ בכל ארצות הברית וקנדה, מתבקשים לשלוח להדפיס ברכותיהם לשנה החדשה ב"הפרדס".

המחיר נמוך מדולר ולמעלה.

מערכת הפרדס

אגודת הרבנים אמת ותקנתם אמת

אספת ועדה הפועל של אגודת הרבנים

כאספה מועד הפועל של אגוה"ר רנו בזה כשני ימים, והיו רבנים המערערים אשר גם זה נגד התקנה של אגוה"ר אם לבעלי התעשי' של טרפה יש לה חלק בתעשי' של בשרה בקרן או כריוח, וגם אם נתייך זאת מה נעשה אם סוויפט בעצמו יפתח בערים הגדולות בתי חרושת של כשר, בעת שיש לו בעצמו בתי חרושת של טרפה, ונבחר מאספת ועד הפועל ב"ר של שבעה רבנים גאונים מובהקים שליט"א, המה ידונו בזה אם זהו נגד התקנה או לא.

הרבנים כהב"ר היו, הרב ר' אליעזר זילבער, נשיא אגוה"ר, יו"ר הב"ר, הרב ר' רוב אדי' הכהן לעוויןטאהל, הרב ר' יהודה ליב גרויבארט, טורונטו, הרב ר' משה שמעון זיוויץ פיטסבורג, הויב ר' צבי הכהן, מונטריול. הרב ר' שמואל אייר ויק ב"ץ, אינדינאפאליס, הרב ר' יעקב קאנטראוויץ; טרענטאן נד"ו.

הרבנים חברי הב"ר ישבו על מדוכה זו שלשה שבועות ימים ולילות ונשאו ונתנו בדבר וחקרו ודרשו היטיב עד שהוציאו הפס"ד הנרפס למטה. הרבנים חברי הב"ר באו לירי החלטה בריעה אחת לחזק התקנה של אגוה"ר שאסור לשום קאמפ. של בתי חרושת מוואורשט טרפה, לעשות בית חרושת של וואורשט כשר, ואין חילוק אף אם בית חרושת של טרפה יש לה חלק בקרן או כריוח כל מה שהוא נאסר הבית חרושת של כשר מטעם תקנת אגוה"ר וכן הודיעו הרבנים המבשרים מכית חרושת זו כמעמד הב"ר, כי המה מסכימים ועל משמדתם הם עומדים לאסור תעשיה של כשר-טרפה אף אם דק חלק לבעלי הטרפה כהכשר בקרן או כריוח.

הרבנים חברי הב"ר ביחד עם הרבנים המבשרים דברו על לב בעלי התעשיה של הכשר והודיעו לו כי על זה האופן לא יוכל היות, כי זהו נגד החקנה של אגוה"ר, לכן נעשה פנים הדשות לבית חרושת זו, וכולה יצאו מירי סוויפט ומירי יונייטעד. שסוויפט ויונייטעד אין להם שום חלק התעשי' הכשרה, וכתלו כל הקאמפאני.

בימי בניג מו"מ, כ"ניב"ר תמוז נקראה אספה נזולה מועד הפועל של אגוה"ר בפארראקוויי, במלון אנדראן, לרון על ענינים נחוצים.

האספה היתה גדולה ולקחו חבל באספה זו קרוב לשמונים רבנים, באו רבנים מניוירארק ייזבוביב, פילדלפיא, קלוולאנד, סט. לואיס; שיקאגא, באי כה מועד הרבנים דניוירארק ומועד הכשרות, ומבע"ב דניוירארק, והחליטו החלטות שונות לכל דבר הנוגע לתורה ויהדות.

מטרת האספה היתה לרון על ענין גדול הנוגע לנשרות, ע"ד התקנה של אגוה"ר זה יותר מעשרים שנה לאסור כל בתי חרושת לכשר כטוויץ וקניקים וכרשאות כשר, אם אותם בעלי בית חרושת יש להם גם בית חרושת של טרפה. בזמן האחרון באו מחאות גדולות לאגוה"ר על בית חרושת לוואורשט כשר הנפתח בניוירארק מכית מטבחים הכשר המכונה "יונייטעד דרעס בייף קא", שזהו סניף של בית המטבחים סוויפט ולסוויפט יש לו בניוירארק בית חרושת לוואורשט טרפה, ורבנים המבשרים המח הרבנים הגדולים והחשובים ממנהלי אגוה"ר, וזהו נגד תקנת אגוה"ר שאותם בע"ב שיש להם בית חרושת לוואורשט טרפה אינו רשאי לפתוח בית חרושת לכשר.

אמנם כן כי רבנים המבשרים מתחלה בעת שהכתיחו יתת הכשרם לא ידעו כי סוויפט יש לו בית חרושת לוואורשט טרפה בניוירארק, ואח"כ באשו נודע להם היה טענתם, כי זהו בית חרושת של וואורשט כשר הוא של האחים היהודים בלומענטהאל, אשר המה בעלי בית המטבחים הכשר של יונייטעד, ואף שגם לסוויפט יש חלק בכית מטבחים זו ולסוויפט יש לו בית חרושת לוואורשט טרפה, אבל האחים בלומענ-טאוול אינם מחזברים מאומה לבית חרושת של סוויפט הטרפה, דק המה שותפים לסוויפט בבית מטבחים של יונייטעד, ולכן איננו מכטל התקנה ויוכלו האחים בלומענטהאל לפתוח על שם יונייטעד בית חרושת של כשר

הרק נעשה מסחר הפרטי של האחים היהודים בלומענטאהל והמה אין להם חלק בסוויפט הטרפה, וסוויפט אין לו חלק בהכשרה ורק נפתח הכל על שםם, כאשר יראה בהפס"ד, וזהו מובן כי אין לו שום שייכות להתקנה של אגוה"ר, וגם הבטיחו אשר בבית המטבחים שלו של יונייטעד לא יעשה כהיום לשונות טרפה כבושים, או שארי בשר.

האגוה"ר הראתה בעת האחרונה נבורתה מכשיריה היו הזקנים והגדולים שבחבורה מאגודת הרבנים אזרו חיל כגבורים חלוצי צבא נגד התעשיה, וגם האוהבים היותר גדולים שכאחים הם להמכשירים ואוהביהם ומכבדיהם כבני גדולהם וידידותם גם הם יצאו חוצץ ומחו בכל עון, והרבה פעלו בזה, כי הפס"ד בולט שאסור לשום קאמפ' של סוויפט או ארמוד וכו' לפתוח תעשיה כשרה, או אפילו להיות לה חלק בקרן או בריוח של תעשיה כשרה, ורק הפעקטא"ר יי זו המכונה בשם "יוקא" תקרא רק על שם האחים בלומענטאהל, ושם הפרטי יודפס על הפתקאות, הנייר והעגלות גם הגאווערמענט נומבער יהיה נלקח מחדש על שם בלומענטאהל, והפירמא יונייטעד בשם סוויפט נתנה כתב אפיריוויט בידי אגוה"ר שאין לה חלק אחר אחוז ב"יוקא" לא בקרן ולא בהפסד, והכל כאשר מבואר בהפס"ד למטה.

וזהו הפס"ד *

בעוה"י, ר' לסדר ראה כ"ד מנ"א תרצ"ג נויארק אנחנו בי"ד ח"מ חברי הב"ד של אגודת הרבנים הנבחר מועה"פ לחקור ולדרוש ולהוציא פס"ד בנידון התעשי' של בשר כשר מעושן 'יוקא' תחת הנהלת האחים וואלטער ואוירווין בלומענטאהל מפה, שבאה קובלנא לפני אגוה"ר שיוקא שייכה ליונייטעד דרעסד פיעף קא. שהיא סניף בית המטבחים סוויפט ואם כן התעשי' נגד תקנת אגוה"ר מאז שאסור להיות תעשי' של בשר כשר מעושן אם לבעלי התעשי' יש גם

תעשי' של טריפה או אם יש לבעלי טריפה חלק בתעשי' של הכשרה שאז אין רשות לשום רב להסכים להכשרה ולתת שמו עליה. והנה אחר שאנחנו שבעה הרבנים חברי הב"ד הח"מ חקרנו ודישנו היטב משך שבועות אחדים, ואחר שנזכחנו בעצם התקנה של אגוה"ר הנ"ל שנתקנה בכל תומר הדין ואשר היא תקנה נחוצה מאד לשמור מכל זיוף ותערובות של טרפות במר וכשרות, ואין לשום רב לתת הכשר לתעשי' של בשרה שחלק ממנה שייכה למחזיקי תעשי' של נופה, ולו כאשר באה הקובלנא כן היתון שהתעשי' "יוקא" היתה שייכה ליונייטעד הנ"ל וראי לרעתנו לא הסכמנו להרשות לשום רב להכשירה ובאיסורה היתה עומדת. אך בנידון דין אחר אשר חקרנו היטב ואחר אשר ערכו לנו והבטיחו מאחים בלומענטאהל הנ"ל בכתב אפיריוויט. גם הרבנים המכשירים עומדים וצועקים שטעות ביד המערערים כי עתה התעשי' של בשר כשר מעושן "יוקא" שייכה כלה אך ורק להאחים בלומענטאהל ואין לשום קאמפאני ולא לשום בית מטבחים לא סוויפט וגם לא ליונייטעד שום חלק אף לא אחר אחוז לא בקרן ולא בריוח של התעשי' הנ"ל, והבית המטבחים יר ניטעד סניף סוויפט כן תתן כתב אפיריוויט בידנו לאמת הדבר שאין לה שייכות ואף לא אחד אחוז ביוקא והתעשי' הנ"ל, גם קבלו עליהם האחים הנ"ל ששם הפרטי בלומענטאהל יודפס על כל דבר, על הפתקאות, על הניירות; העגלות ועל כל השייך להעסק של הבשר המעושן וכי גם המספר של הגאווערמענט יקחו עתה על שם הפרטי לא על שם יונייטעד, וכן קבלו עליהם שכל פנקסאותיהם בנוגע ליוקא תהיינה פתוחות לרב אקאונטאנט אשר נעמיד מעת לעת לראות כי הנלקח והנמכר שרק להם שייך וכי רק האמת חתי' נר נגלם, כן הבטיחו שלעולם לא יקבלו להם שום שותף או קאמפ. שיש לה שייכות אל בשר מעושן טריפה, וכי תמיד תעמוד תחת ג' רבנים כובהקים לא פחות וכי עוד רב פחות יהי' תמיד על אתר וכלם יהי' רבנים מפורסמים להנהלת אגודת הרבנים. כן קבלו עליהם להיות סגורה התעשי' בשבת ויו"ט ולכלי להוליד בשר מעושן בשבת ויו"ט והשגחה של כ"ד שעות במעת לעת

נאכדויק פון פס"ד איז שטרענג פערבאָטען

וזהו הפס"ד *

בעוה"י, ר' לסדר ראה כ"ד מנ"א תרצ"ג נויארק אנחנו בי"ד ח"מ חברי הב"ד של אגודת הרבנים הנבחר מועה"פ לחקור ולדרוש ולהוציא פס"ד בנידון התעשי' של בשר כשר מעושן 'יוקא' תחת הנהלת האחים וואלטער ואוירווין בלומענטאהל מפה, שבאה קובלנא לפני אגוה"ר שיוקא שייכה ליונייטעד דרעסד פיעף קא. שהיא סניף בית המטבחים סוויפט ואם כן התעשי' נגד תקנת אגוה"ר מאז שאסור להיות תעשי' של בשר כשר מעושן אם לבעלי התעשי' יש גם

נאכדויק פון פס"ד איז שטרענג פערבאָטען

ולחזיר לשט דבר אמת כי בית החרושת
החדש של השותפים האחים בלומענטהאל
בעלי הפירמא "יוניטער דרעסר ביעף קאָ".
עומדת תחת השגחתנו מהחל עד כלה בתחילת
השחיטה והבריקה ניקור שריה, מליחה והרחה
עד גמר מלאכת הקניקנים והכרכשאות
למיניהם הכל נעשה בתכלית הכשרות שאין
למעלה הימנה, מפני שכל הבשר והמינים
שצריכים לבית החרושת, לקוחים. המה רק
מבתי המטבחים המהודרים שעומדים גם
הם תחת השגחתנו, שמירתנו בבית החרושת
הזה הוא מעולה על צד היותר טוב בהעמידנו
גם השוחטים מבית המטבחים למשגיחים
תמידים לפקח על הכל, ובראשם משגיח
ראשי ידירנו הרבה"ג המפורסם רי"ז רע-
דעלהיים שליט"א.
יאכלו ענוים וישבעו יסמכו על כשרות
מצוינת זו.

נאום מ"ז מרגליות,
נאם שמחה הלוי סאלאווייציק,
ונאם ישראל הלוי ראזענבערג.

אחי ורעי! חברי אנוה"ר! חלילה לנו להרהר
אחרי רבנו גאוננו מאורנו! המה האירו לנו
הדרך לתורה ויהרות במדינה זו, הרב רמ"ז
מרגליות שליט"א זקן הרבנים דניויראק, אף
לעת זקנותו ככוחו אז כן כחו עתה ברב חכמתו
ותורתו ושכלו, והרבה עשה להביא הענין זה
לטוב, ובפרג ביחוד רב תורה לידירנו הרב ר'
ישראל ראזענבערג שליט"א, הוא בכל מסירת
נפשו פעל ועשה הרבה להביא הענין לירי גמר
טוב, ולעשות תקנות גדולות בכל הידורי
הכשרות באופן נעלה, וזהו מספיק ומשביע רצון
לכל אלה המהדרים לכשרות מדויקת ומצוינת.

החלטות אספת ועד הפועל

(א) נעשה מחאה גדולה על הרדיפות של
היהודים באשכנז ע"י מלכות הרשעה, ונגד
רדיפות הרב שם, ונשלח טלגרמה לנשיא ארצות
וזכרית רוזוועלט, לוואשינגטאן.
(ב) נשלח הרצאה לוואשינגטאן על ידי הנשיא

ועוד הנהגות טובות להזהר מכל מכשול, נגב
הותנה בפירוש שאם ימצאו שלא כן יהי
בהבטחתם הנ"ל בין בענין הבעלות בין בשאר
הענינים אז תיכף על הרבנים המכשירים למשוך
את ידיהם ובידינו לאסרם. וכאמור כאשר נראה
ינו אחר דרו"ר אמת בפיהם, ששלהם וזתעשי'
ע"כ החלטנו אנתנו חברי הב"ד הח"מ אזור רוב
ישוב הרעת ובאנו לרעה אחת להודיע כי
התעשי' של בשר כשר מעושן יוקא של האחים
בלומענטהאל אינה נגד התקנה של אנוה"ר ובאנו
כולנו על החתום ביום הנזכר פה ניויראק.

נאם דוב אריה באמ"ו הנאון מוהר"א הכהן
זל"ה לעווינטהאל מפילארעלפיא.

נאם יהודא ליב גרויבארט, מטאראנטא

נאם משה שמעון בר' יחזקאל זיוויין, הרב
רפיטסבורג.

נאם צבי הכהן ממאנטרעאל קנדה.

נאם שמואל אייזיק כץ הרב מאינדיאנאפאליס
אינדיאנא.

נאם יעקב קאנטראוויץ רב בטרענטאן נר"ז.

ונאם אליעזר זילבר הרב לאנה"ק דסינסינעטי,
כהגאון רבו"צ זצ"ל יו"ר הב"ד.

קעת אחרי הפס"ד נאמנים לנו עדותם של
הרבנים גאונים מפורסמים הרב רמ"ז מרגליות
שליט"א הרב ר' שמחה הלוי סאלאווייציק, והרב
ר' ישראל הלוי ראזענבערג, אשר המה עשו
שם השגחה מעולה ביותר, השגחה של כ"ד שעות
ממש, ובפרט הרב ר' יעקב רעדעלהיים ראש
המשגיחים, המפורסם לאיש מומחה בהשגחה
ויחיד במינו נוכל לומר "את זה תאכל" בלי
חשש ופקטוק, כי הכל נסדר שמה בכל הידורים
תכלית הכשרות באופן נעלה.

וזהו נוסח ההכשר:

למען דעת

נגדה נא לכל עדת בני ישראל, הננו להעיד

(ו) לצאת בקול קורא בעד איחוד ישיבות
קטנות בניו־יארק, ולהכריז לנדיבות ביום א'
דסליחות.

(ז) להוציא קול קורא לחזק בתי כנסיות
ומנהליהם ולפרסם הנדולות שעשו, ולעשות
תעמולה לרכוש חברים בבתי כנסיות ולהמנע
ממנינים קטנים בימים נוראים, ולעורר את
נשיאי בתי כנסיות ומנהליהם, על זה שנתים
שעזבו הרבנים מיום ליום, שהם רוח החיים
בבתי כנסיות, ולא יביטו על כבוד תורה המחולל
שרבניהם ומטיפיהם יגיעו עד ככר לחם
ו לעוררם להרים כבוד התורה ולומדיה, גם
לעורר הנהלת בתי כנסיות שעול גדול עושים
בעמדם חזיים נערים קטנים שהוא נגד הרין
ונגד חוק הנכס, להכרית אוכל מחזנים אשר יש
לחם ב"ב.

(ח) להוציא קול קורא לעזרת ישיבת ר' יצחק
אלחנן בימים הנוראים.

על דבר הוציא של שומרי שבת וסוחרי כשר,
ומכתב בקשה לרושאנסמן לסדר שעות עבודה
במדינה לחמשת ימי עבודה, כרי שלא יחולל
וזשבת קודש יותר מבתחלה בהסכמת הממשלה.

(ג) נשלח עוד הרצאה שניה לרושאנסמן על
דבר השובי"ם והמשגיחים ועובדי עבודת הקודש
לסדר התשלומין ושעות העבודה, ובקשה לבוא
לראיון לפני רושאנסמן ולתת הרצאה בפה.

(ד) בדבר עניני באסטאן נמנה ועד של חמשה
רבנים, הרב ר"א זילבער, הרב רד"א הכהן לער
ווינטאהל, הרב ר' ישראל הלוי ראזענבערג, הרב
רה"פ עפשטיין, הרב משה ראזין; ולקרוא רבני
משני הצדדים לניו־יארק לפשר ולעשות שלום
ביניהם, שיהיו ועד אחד של רבנים המפקח על
דשרות ועל כל עניני היהדות בבאסטאן.

(ה) בדבר עניני ישיבת ניריהליווען בקלוואנד
היחלט לחזק ידי הנשיא של אגודת שיראה לסיד
עניני הישיבה שלא יצא ריב ומדון שם, ולחזק
פסק דינו שהוציא שם מכבר.

חבל על ראב"ן ולא משתכחין

יבניהם, הוא השם הראשון אשר קראו בו האדם;
השם השני שקראו לו אוהביו זרעיו, המה יחנו
כבוד לשמן, ובשם טוב המה יכתריחו ובו
יקראוהו, אכן יותר מאשר יועילו אב ואם
להשלמת נפש בניהם, ויותר עוד מאשר תפעל
החברה על אושר האדם יעשה הוא בעצמו,
במדות הטובות אשר יקנה לעצמו, הוא השט
הכתוב בספר תולדותו, כי כותבי תולדותו יסגרו
גדר אחרון את מעשיו הטובים והיה לו לשם
ולתפארה, טוב שם משמן טוב.

בישלישה שמות האלה נקרא המנוח ישו"א
רוקח ע"ה. אחד קראו לו אביו ואמן, נולד ביום
ט' מנ"א, שנת תר"א בעיר ווילקאוויסק פלך
סובלק אביו ר' ארי' ליב רוקח ז"ל היה ז"ח
חשוב, גדול בתורה, מגזע הגאון הקדוש ר' אליעזר
רוקח ז"ל רב אב"ד באמשטרדם, ובקבלה אשר
המה מגזע בעל הרוקח ר' אליעזר מברמינז
ז"ל מבצלי התום, ואמו האשה החשובה מויע

ביום השישי פ' עקב י"ט מנחם אב (תרצ"ג)
נפטר בניו־יארק הרבני הוישיש שוע ונדיב, רב
בעלים מופלג בתורה זיר"א כש"ת מוהר"ר

ישראל רוקח ע"ה

שלישה שמות נקראו לאדם אחד שקראו לו
אבותיו, ואחד שקראו לו אחרים, ואחד שקראו
לו בספר תולדותיו, ר' פנחס אמר אדם חיוב
בשמו ואינו יודע באיזה מהם בא שלמה ופירש
טוב שם משמן טוב, (קה"ר).

השם הניתן לכל דבר ודבר, יורה על מהותו
ועצמו, כל שם ותואר, יורו על תכונות הדבר,
ר' מאיר הוה דיוק בשמא (יומא פ"ג), גם השם
אשר ניתן לאדם יורה על מעשהו לדעת אם יז
וישר פעלו, ושלישת השמות אשר נקרא בהם
יעידון ויגידון על מדותיו ותכונותיו, השם
הראשון יקראוהו אביו ואמן, הוא מורה על טיב
אשר ינחלהו אבותיו, ולפי מעשיהם יורישו

יוכל לנהוג כשרות מדויקת וטהורה בתכלית בכל רתי ישראל, ועוד המה הוסיפו יופי ויפעה לכשרות, בית "ישראל" ברכו את ד'. הבית אשר תמצא לנקיון ולאכילה, המינים מיסודו של "ישראל" רוקח, ברכו את ר', תדעו אשר הבית הזה כשר ומתנהג ברוח ר' ותורתו, ובוה קנה לו שם טוב. מאוהביו ורעיו, שם לתהלה מכל בני ישראל, טוב שם "משמך" טוב.

אכן יותר משמות אלו עשה לו שם טוב בתורתו ובצדקתו, בנתנו סכום חמשים אלף דולר לבנין הארץ, ונבנה מזה שלש ערים בארץ שראל, "גבעת רוקח" סמוכה לבני ברק "כפר מארמארעק", ו"מקור חיים" סמוכה לירושלים, זהו השם הטוב אשר יספרו לרור אחרון מעשיו הטובים.

שר וגדול נפל היום ב"ישראל"

במות ישראל (ר' ישראל רוקח ע"ה) נפל היום שר וגדול, שלש וארבעים שנה היה באמריקה, ולא נשתנה צורת יהדותו, היה "איש" "ישראל", שרית עם אלקים ואנשים, בית חרושת שלו טגורה בשבת ויו"ט היה מופלג בתורה, ו"ישראל" עושה חיל, בתורה ובצדקה ובגמ"ח, שמו הטוב חקוקה בלבות הרבה אנשים בארץ שראל ובאירופה, אשר עזרם בתמיכות גדולות, ובפרט כל מוסדות התורה והצדקה אשר בא תמיד לעזרתם בסכומים גדולים, וסכום מיוחד הניח עוד בחייו לכל תלמיד חשוב משיבתי ר' יצחק אלחנן בניריארק שיוכה לסמיכה שלימה "יורה יורה ידין ידין" יותן לו סכום הגון מזה.

בן תשעים ושתיים שנה היה, ועוד בא יום ים להלשכה, וזה איזו חדשים אשר נפטר בנו ר' לוי רוקח ע"ה וזה בטח גרם לו קירוב מיתתו. הלוייה היתה ביום א' דאה, כ"א מנחם אב, יותר מחמשת אלפי איש באו לחלק לו כבוד, ואחרון, בתוכם הרבה ויבנים ואנשים חשובים, הספידוהו הרבנים המפורסמים; הרב ר' יעקב לעוונינסאן, רב דבהכ"ג חובבי תורה. הבת"ג אשר המנוח ע"ה היה מראשי חברי בהכ"ג. זו בסוף שנותיו, והרב די"מ הרל"פ, קרוב וסמוך לו. ונקבר בפה על תנאי שיוליכו לארץ ישראל בזמן הקרוב כבקשת המנוח ע"ה.

רוקח ע"ה, וראשית חנוכו בלמוד ה' לו מאביו ז"ל אח"כ למד אצל הרבנים נאונים ז"ל וגל למד אצל הרב ר' זושע וואסערציג ז"ל רב בווער-בלאו ואשתו החשובה חנה בריינדיל ע"ה בתו של ר' אהרן הכהן ע"ה, אשר יחוס משפחתו להשר המרום ר' שאול וואהל ז"ל.

מסחרו התחיל בהעיר קאוונא ביסודו שב בית חרושת לבורית כשרה כדת וכדין, בזמנו של גאון ישראל והדיו הרב ר' יצחק אלחנן זצ"ל אב"ד בקאוונא, והסכים על ידו באמרו "תיתי לו לך" ישראל רוקח המזכה את ישראל בכורית כשרה" ונעשה בית חרושת שלו מפורסם בעולם היהודי בוגר בית חרושת הראשון המעבד פרו דוקטים כשרים בער בני ישראל בתבל כלה, לפני שלש וארבעים שנה ר' ישראל רוקח בא

לארצות הברית, ויחלט בנפשו להקים כאן בית חרושת לעבוד כל מינים כשרים, ובמוץ מלא התלהבות והתיחסות של קרושה חגר ר' ישראל את מתניו, ויתמסר לעבודתו עבודת בית חרושת לפרודוקטים כשרים בישראל, ובמשך ארבעים שנה עשה את עבודתו באמונת אומן שקשה למצוא בעבודה של טיפוס אחר, ובית חרושת שלו הלך מעלה עד לפני שלש שנים חגג ר' ישראל רוקח החלוץ האמתי בכשרות באמריקה את חג היובל הארבעים במוסד החדש של בית החרושת הכביר הזה בנין בן מליין דולר. מכיל ארבע דיוטות גבוהות גדולות ומאורות ומרתף גדול.

דבריו של הגאון ר"א זצ"ל, אשר דבר בשבחו של ר' ישראל רוקח, בקאוונא, בליטא המדינה; אשר כל בתי ישראל היו בכשרות הואו, לא כל שכן לאמור בשבחו, "תיתי לו לך" ישראל רוקח המזכה בתי ישראל באמריקה וקנדה בכל פרודוקטים כשרים ומהודרים לנקיון ולאכילה" כי הפרודוקטים הכשרים מיהודו של ר' ישראל רוקח, הסבו הרבה למעט הפקרות השודרת באמריקה בבתי ישראל, במינים הנצרכים לנקיון הכלים, ובמיני אכילה, כמו שמן ושמן צמחים, וכל בני ישראל בתבל כה יודעים אשר כל המינים המעובדים אצל ר' ישראל רוקח, המה מהודרים בתכלית הכשרות, ועל ידם

במלוא העולם ושמונת הראדיון משמעת את הקולות השונים מסוף העולם ועד סופו, — והנה "מאור היום" הזה, שהוא השכלת תקופתנו "אשר יזרח אל כל", הוא שמרבה להחשיך לנו, עם ישראל!!

הוי, ע"י מלאכי "המאור" הזה, שהם: העתונות האדירה, האורון המשוטט לרגעים בכל פנה, ושיתות הרדינויות, הוא שמפיצים צוררינו את רעל ההיטלריות במלוא העולם.

גדול אפוא התמהון, גדול כים.

אבל האם נשאר רק עומדים ומתמיהים? האומנם נשאר כולנו רק על נקודת הכפאון? לא ולא! עלינו להשתמש הפעם בהכלל ההומיאפטי:

(את המחלה יש להפא בדומה לתולרתה).

זאת אומרת: עלינו להשתמש גם כן בספרות העתונאית הנשגבה לשפותיה השונות, במרכבות האורון ובשירות הרדינויות, למען השפיע על כל יהודי תכל לבטל את רעל ההיטלריות באמצעות סם-המרפא המכונה "בויקוט", דהיינו פרישה מוחלטת מכל תוצרת אשכנז, איזו שתהיה.

רק בעזרת תרופה עולמית כזאת יכול נובל ללחום בהיטלריות המתאמץ בכל עוז לכבוש את כל העולם.

ה' הוא שיעמוד על ימיננו, כי נלחם בצוררינו האשכנזים והם וגם ננצחם!

הן כבר הבטיחנו התלמוד האלקי ב"מנילה (י"ג, ב'): "אין הקב"ה מכה את ישראל אלא אם כן מקדים ובורא להם רפואה בתחלה", ובריא רפואה מוקדמת הנה הפעם ההתעוררות הכללית של פרישת המשא והמתן עם אשכנז (באייקאט).

אך מכלעדי תקותנו, אנו המאמינים, הנה אף קטני האמונה יוכחו בזה ממפעלי הטבע, זה השליח השמימי.

טבע כל בראי היבשה לאהוב לפי חושם את בני מינם, כל שכן אפוא, שהארם, בחיר היצורים איננו נופל מהם בזה מצד תכונתו המכעית. אם בפועל אין הרבר כך, אין זה אלא מצד גרם בלתי מכעי.

הוא שאמר החכם מכל האדם (קהלת ז' כ"ט).

הניח אחריו שני בנים, ר"ר אהרן רוקח, ור"ר אד"ר ליב רוקח; ושלושה בנות. בטוחים אנחנו אשר הבנים ילכו בדרכי אביהם, וישמרו כל הקדוש לנו, שמו הטוב יעמוד כנוכח מזהיר לזכרון נצח, ולתפארת בניו ובנותיו וכל משפחתו. וכל עם ישראל. תנצב"ה

חבל על דאבדון ולא משתכחין

נאומי במקהלות לרגלי התחוללות הפרעות של ההיטלריות באשכנז.

סאת הרב יהודה ליב צירלסאן, אב"ד בקעשנוב ורב הכולל במדינת גסרביא.

המקונן ב"שאלי שרופה" (קרוב לסוף הקנות לתשעה באב). שהוא הגאון סהר"מ מרוטבורג, ז"ל, זועק מרה: "אתמה מאד על מאור היום, אשר יזרח אל כל, אבל יחשיך אלי ואלידך!"

הגאון הזה חי באמצע המאה השלש עשרה, דהיינו בתקופת ימי הבינים, העולה כבר הרבה בהשכלתה על התקופה העתיקה, בתוצאות ההשכלה היה אור במושבות האנושיות, כי הוקל והוטב מצבה בנוגע לענפי החיים השונים, הוצאה מכלל האנושיות רק האומה הישראלית: בשבילה לא רק שלא זרח "מאור היום" הזה, אלא שהוא הגדיל לה עוד את החושך. הוא שהביא לה את שערונית מסע הצלב, את מפלצת האינקוויזיציא, את האויטאדראפע ועוד, ועוד.

לכן הוא שיתמה מאד המקונן על זרחת ה"מאור" הזה של ימי הבינים.

אכן, אם כך גדלה תמיהתו אז בראשית צמיחת ההשכלה, עד כמה תגדל תמיהתנו אנו במאה העשרים, בזאת התקופה, שהספרות העתונאית התרחבה והתפשטה במדה ענקית מלאה הן ויפן, דתקופה, שמרכבות-האורון מעופפות ישר בסדרים נכונים מתחנה לתחנה

(* בהתאם להתענינות "הפרדס" (בחוברת אייר) בהושטת, עזר לאחינו באשכנז, אתכבד לתת לפני קוראיו הנעלים את נאומי זה, העלול להביא תועלת בערך ידוע.

היא המרידה, אשר רתה להפיל בנופלים את מחולליה, באשר כך מצוה הטבע מפי בוראו, להכריע אותם תחתיו בשצף קצה, כאמור במדרש רבה (בראשית, מ"ד, ט"ז): "כל מי שהוא מעמיד פנים בנג' — הגל שוטפו".

ויום נקם ושלם אשר כזה בוא יבוא ולא יאחר, או אז נחוג במקלהות את הג נחמתנו.

אמנם, למגנת לבנו; לא כל אחינו ישתתפו בחג אשר כזה. ממנו יורו הלאה אלה מהם, המתנכלים כיום להשתמט באמתלאות מההשתמשות בהבויקוט, מבלי הבט על היותם גורמים כזה נזק לכללות תנועתנו.

ארבעה אבות נזיקין הם אלה: א) האחד טוען; הנני עמוס הטרדות עד אשר לא אדע נפשי, לכן בל אוכל להתעסק, להתעסק ולכבר בנוגע למיני הסחרות השייכות להבויקוט, אף שבאמת היה נחוץ. ב) השני מקטין הענין בתור חוקר לאמר: מי לידינו יתקע, כי הבויקוט, שבל כך נשחר בעדו מכחנו; יביא לנו איזו תועלת? ג) השלישי יפטור בשפה בתור מחאה, באשר לדעתו טועה כל העולם, העמל בשביל הבויקוט; העלול להביא הפסד מרובה לאחינו בשרנו הסוחרים הגדולים והפאבריקאנטים העצומים, אשר במלוא אשכנז, אחרי שגם כל סחרתם נכנסת ממילא בכללות הסחרה האשכנזית, שנפרוש ממנה בתכלית, ד) והרביעי יצטרק, בחננו קולו, כי בצוק העתים הללו פרנסת אשתו ובניו היא קודמת לכל דבר, לכן יבצר ממנו להשחיתה הפעם, לרגלי הפרישה מתוצרת אשכנז.

את התשובה על כל זה יתכן להליט במאמר רו"ל בתענית י"א א': "כל המצער עצמו עם הצבור, זוכה ורואה בנחמת צבור" (ומכלל הן אתה שומע לאו). ושמא יאמר אדם: מי מעיד ב'י? אבני ביתו של אדם וקורות ביתו של אדם מעידין בו כו'; שני מלאכי השרת, המלוין לו לאדם, הם מעידין עליו כו'; נשמתו של אדם היא מעידה עליו כו'; אבריו של אדם מעידים בו".

היינו: א) כנגד הטוען, כי טרדותיו תגדרנה בעדו מלעמול עם הצבור בנוגע להתנועה הבויה קוטית, הרי מכחישות אותו אבני ביתו וקורותיו,

...עשה האלקים את האדם ישר, והמה בקשו חשבונות רבים" כלומר: האדם מצד תולדתו הנהו ישר (נורמלי), שלפיכך יסוה מבעני לאהוב את בני מינו באין הבדל כלל בין עם לעם, אולם השתנות המושגים הרבים היא שהולידה את האיבה שביניהם.

וכה, הרי האיבה הבין אנושית הנה מתנגדת באמת לטבע הבריאה.

לכן תצונו תורתנו הקדושה, לבלתי סור, ככל האפשרות, בעיקר כזה מטבע הבריאה.

מזויפת היא הנחת הספרות האנטישמית, אשר תורתנו תאלפנו לשנוא את כל בן עם אחר, אדרבה, היא בכללותה דורשת מאתנו אהבת כל הבריות, אשר על כן תשים אמריה בפי התלמוד "ניטין (ס"א — ס"ב, עמוד א'). "מפרנסין עניי עכו"ם עם עניי ישראל ומבקרין חולי עכו"ם עם חולי ישראל כו' ושואלין בשלומן מפני דרכי שלום (דהיינו הדרך הטבעי, שהנהו סמל השלום)".

התבוננו! הן אין אנו שונאים אפילו את ההיט' ליריסטים ואת הקוויסטים עצמם, הננו שונאים רק את רשעתם את הרעל שלהם ההיטליריסטי והקוויסטי.

הלא הוא הדבר, שהורנו רו"ל בכרכות י' א': "יתמו חטאים" — מי כתיב "חוטאים"? "חטאים" כתיב.

למה הדבר דומה? להתחוללות שטף מים כבירים, אשר בכל זאת איננו שונאים את המים עצמם, אלא שאנו שונאים רק את שטף מרוצתם. על כן בבוא היום, אשר ההיטליריזם יתגדר כעשן, או נחדש כרגע את המישא והמתן עם אשכנז כימי עולם.

כך היא דרכנו — דרך התורה, אשר על ידה הננו מתאימים בזה חיינו אל הדרושה המכעית.

לא כן ההיטליריסטים, בהתאמצם בכל עוז לעקר, לשרש ולהכחיד מקרב הארץ את ישראל כלי כל סבה אחרת, זולתי השנאה לברואים כמותם — הלא הם הולכים בזה ביד רמה נגד הטבע, מבלי התבונן כלל אל תוצאות מרידה בטבע אשר כזו.

מישראל יש לו לחשוב את עצמו לאחד מאברי כללות האומה, שכולה איננה אלא גוף אחד ענקי, קומה שלמה; ובכן, כמו שבאם השמין אצל האדם הפרטי אחד מאבריו בשעת היות יתר גופו רזה, הרי זה סמן מחלת אותו האבר, בן הוא; בעל האמתלא הזאת. אם בתור אבר מהגוף הצבורי יהיה הוא רשן ועב, הודות להתכנסות פרנסתו על תוצרת אשכנז, וביתר אברי הצבור ישולח רוזן לרגלי העדר התכנסות פזו, הרי זו העדאה מצדו, כי הוא; שכולו איננו אלא אבר פרטי; הנהו חולח במזסריותו.

וכה הלא מיבן מאליו כי אנשים בעלי אמתלאות כאלה, אשר צער הצבור היה מהם והלאה, לא יערב עוד לבם לעמוד בהמחיצה של חונגי נחמתנו.

זאת היא הנחמה, הנשקפת על אופק שמינו, שתופיע בהכרת במהרה ההיטליריוז מקרב הארץ וקשוב אז אחינו באשכנז לבצרון בריאים ושלמים, בלי כל נגע ופגע, כהכחת הנביא ישעיה מ"ג, א—ב: "ועתה בה אמר ה' בראך יעקב ויצרך ישראל אל תירא כו', כי תעבר כמים אתך אני ונבהרות — לא ישטוף, כי תלך כמו אש, לא תכוה ולהבה לא תבער כך!"

יתר על זכך: ההיטליריסטים העלו על המוקד בחוצות אישכנז את כל ספרי המלומדים שלנו היותר גדולים; אבל גם שעורדיה זו היא ללא הועיל, יען שרעיונותיהם והשקפותיהם הנשגבים של אלה החכמים חיה יחיו גם אחרי השרף נליונות ספדיהם, כמו שאמר ההוגה דעות קרל לודוויג בערנע: "המישורר מת — אולם שירתו חיה!"

התעוררו, אפוא, אחינו הנאנחים והנאנקים באשכנז, כי כל הלהבה לא אתכם תלהט; כי אם את הצוררים אתכם חנם — לגמרי חנם!

אחרשה"ט יקרת מכתבו הגיעני שמחתי לשמוע כי הותר לבא בשר מן החוץ ובוראי כאופן זה אין להתיר כמש"כ במכתבו אף שיעלה ביוקר, בודאי יש לחשוש משום שוחטים קלי הדעת כמש"כ רומעכתש"י אבל לעומת זה יש להתחשב שלא יתאלצו במאכלות של בשר נבלה, והיראים הבריאים בודאי יחושו ויחמירו על

הרואות יום יום, איך שהוא פונה עצמו מכל טדרותיו למען אכול ברוח שוקמה את פעורתו המלאה רשן או למען רדוף אחרי הכבוד.

ב) כנגד המסופק בתועלת הבויקוט, מעידים עליו שני מלאכי השרת, המלוויים את האדם בדרך החיים, שלפי מה שביאר המהרש"א במכות י' א'. הם שני הכחות הרוחניים, המתחוללים אחד ממחשבתו הטובה ואחד ממחשבתו הרעה של האדם; וכה יצויר האחד בתור שאיפה נשגבה חיובית להשתתף בכל מרץ בעניני הצבור, והשני — בתור שאיפה שפלה שלילית לבטל באפס יד את כל הפרטים, הבלתי נוגעים ישר לחוגו הצד, הם המה המעידים כי גברה אצל זה המסתפק השאיפה השפלה על הנשגבה.

ג) כנגד זה, שהוא חכם בעיניו, אשר בתור שוקר על "טובת" אחינו הסוחרים באשכנז, הנהו מערער בגודל לבב על כל העולם היהודי, שידיו מלאות עבודה לטובת הבויקוט, הנה "מעידה בו נשמתו" יען שמכיון שאין דבר בעולם, שיהיה בתכלית השלמות, זולתי הקב"ה; שהוא "שלימו דכולהו", לכן עלינו לשפוט את כל דבר לפי מעלותיו, באם שהנן הרוב, ולא לפי מגרעותיו המועטות, ממילא הרי זה תלוי בתכונת נשמתו של אדם. בהיותה זכה, רואה הוא רק את המעלות, ובאם שהנה מלוכלכה ומוזהמה; הרי הוא רואה רק את המגרעות שבדבר, לוא תהיינה גם בשיעור היותר מועט.

יאמר נא אפוא אותו ה"חכם", האם איננה מעידה הפעם נשמתו על לכלוכה, שלכן הוא רואה דרך הזכוכית המגדלת מגרעות גם בתנועה נשגבה וכבירה כזו הבויקוטיה?

ד) כנגד המצטרק מצד נחיצות פרנסת בני ביתו, הנה "יעידו אבריו של אדם": כל אדם

סימן כח

שחימת עופות בהתנת הראש ובשר מעושן

בעז"ה ה"ח סיון תרצ"ג.
הוד כבוד ירידי הרב הנאון וכו' בש"ת מו"ה זאב צבי חכהן שליט"א.

לכתחלה באופן להזהיר לבלי לטנון ולבלי לבשל.
ואו"ש וברכה כנפשו היקרה וכנפשו ירירו
מוקירו ומכברו הרושת"ה.

חיים עוזר גראדוענסקי, ווילנא..

סימן כט

בענין קלב"מ

(א) שילחי פ' כיצד הרגל ויהא אדם חייב בכופר
פירש"י היכא דלא אתרו ביה דאינו חייב מיתה
ולא גלות וקשה רבחיבי מיתות אין חילוק בין
שונג למזיר מרתנא רבי חזקיה רמכה אדם ומכה
בהמה וי"ל דאין כונת רש"י משום קלב"מ
רבכפרה לא אמרינן קלב"מ כמ"ש תוס' ר"פ אלו
נערות אלא כיון דחייב כופר הוא רק משום
כפרה והיכא דמת או גולה מתכפר לו ע"י המיתה
והגלות ואין צריך כפרה אחרת ועוד י"ל לפי
מ"ש בקצה"ח סי' כ"ח בשם רש"ל לחלק רהיכא
דעברינן החומרא אינו חייב לצאת ירי שמים
עיי"ש ונראה טעמו דבקלב"מ יש שני דינים:
(א) דרין מיתה או מלקות פוטרי מממון בריני
אדם ולא בריני שמים. (ב) היכא דעברינן החומרא
יש בכלל מאתים מנה והווי כמו ששילם הממון
וסברא זאת כתב בחירושי הרמב"ן רפ"ג רמכות
בר"ה ואיכא למימר וכו' כיון דרחמנא אמר
קלב"מ הוי כאילו מקיים ביה כולא מילתא עיי"ש.
וכן היכא דאמרינן ממונא משלם מילקי לא לקי
הפטור מכלקות תלוי אם שילם הממון בפועל
אבל משום החיוב בממון אינו פטור ממלקות
כגון שנמחל לו החוב חייב מלקות וזה מפורש
בירושלמי פ' אלו נערות נבי הא רמשני באחותו
מפותה כיון דאינו משלם ממון לוקה ובירושלמי
ישם כגון שנתפתתה או שמחלתו וזה דלא
בקצה"ח סי' תכ"ד עיי"ש, וכן מבואר בתוס'
מכות ט"ז דבגר שמת כיון דאינו משלם בפועל
לוקה שכבר נתחייב לשלם קודם שמת הגר לא
נפטור ממלקות דרוקא אם שילם ממש פטור דהוי
כמו שלקה וה"נ בחייבי מיתות היכא דעברינן
החומרא הוי כמו ששילם ואינו צריך לשלם פעם
שני אפילו בריני שמים וה"נ לענין כפרה דלא
מיפטור משום קלב"מ אכל מ"מ כיון דעברינן

עצמם. וזאת לרעת כי גם לר' האשכול שמפרש
ר' התוספתא בשיטות מחשש דרסה א"א מדרבנן
דהא חולק שם על הראב"י ומפרש פרש"י ותו לא
דאינו צריך לגמור אבל רשאי לגמור ומפורש דמן
התורה רשאי ראלו ע"י הפסקה גם הראב"י מורה
וכמש"כ האשכול שם ובראש יוסף ר"כ חולין
וע"כ רחש ררבנן, ואם נפרש ד' האשכול
רמחמיר גם בהולכה והובאה הלא יחידאה הוא
דהרמב"ן מפרש בהולכה לבר. והר"ף והרמב"ם
והרא"ש והטושו"ע השמיטו התוספתא, על כל
פנים מעיקר הדין יש לנו עמורי הוראה הש"ך
והגר"א והתבו"ש לסמוך עליהם, אך כמובן צריך
זהירות יתירה ועיי' שו"ב מומחים כמש"כ
לשחוט בהולכה והובאה ושיאמר ברי לי שלא
דרסתי.

וע"ר שאלתו אם יש להתיר בשר ששהה ג'
ימים בלא מליחה ע"י עישון שהובא בדרכי
חשובה בשם ס' שערי צדק והביא ר' היר אפרים
כה שמביא בשם שו"ת שמש צדקה שאוסר
להשהות הבישר ימים רבים ע"י עישון שכא
יבשל, והתעורר רומעכ"ת שי' בעישון אי כבישול
מהירושלמי נדרים דהוי איבעי דלא איפשיטא
ונקטינן לחומרא לענין בב"ח ושכת ולענין
בישול נכרים נקטינן לקולא וה"נ לענין בשר
ששהה ג' ימים בלא מליחה שיש להקל, כמדומה
שכבר העירני מעכ"ת לפני איזה שנים בענין
זה והנה משבת באמת אין ראוי רמעשן כמבשל
דהרי גם בצלי חייב כמו שאמרו הצולה והמטנן
השולק והמעשן כולה משום בישול, ומצאתי
בשו"ת תורת מרדכי חיו"ד סי' קט"ז שהורה
להקל גם בבשר ששהה ג' ימים בלא מליחה
והריחו ומלחו ועשנו ע"ג עשן כיון דאין בזה
רק חומרת הגאונים אין להחמיר בזה מספק
יעו"ש. מ"מ זהו רק ברעכר אבל לכתחלה חושש
ג'כ משום דרגילין לבשלו, ואף דבישול אחר
צלי' מותר מ"מ בזה הא מספק"ל אי הוי בצלי
ולא הוי כאומצא בעלמא, א"כ אם בשלו אסור
בריעבר מחומרת הגאונים, וכל זה הוא כשעשנו
בעשן באוויר אבל לא ע"י הכל הבא מקיטור
משום רוחו הוי כמבושל יעו"ש.
ולרעתי בשעת הדחק אצלם יש להקל גם

דברים שבכל זכות טועין הן ואה"נ שיש להן עצה לפטור ע"י שיפרשו מחשבתן שאינם רוצים לקנות.

(ב) בס"י י"ג כתב דמשום דאוי לקבל טומאת נגעים אינו פסול בסכך בזה"ז דאין טומאת נגעים נוהגת אצלנו, ולא היה כדאי לכתוב בן רמזות נגעים נוהגת בכל מקום ובכל זמן ורק שאין לנו כפי במראות נגעים. עיין בפיה"מ להר"מ שילהי מס' נגעים שהביא בן מתוספתא וספרא, וחלילה לומר דמפני שאין אצלנו כפי במראות ע"כ יהיה הסכך כשר ועוד אפילו אם היה הרין שאין טומאת נגעים נוהגת בזה"ז מ"מ הסכך פסול רבעינן בסכך שיהא מדבר שאינו מקבל טומאה בזמן הבית.

אלחנן בונם ווסרמן, ר"מ ומנהל ישיבת אהל תורה בעיר ברנוביץ (פולין).

סימן 5

דבר שחיטת עופות כהתיכת כל הראש

הערות לרבני הרב הנאון מו"ה יעקב יחיאל וויינבערג שליט"א.

ענותנותו של הור כבוד יודינו הרב הנאון כקש"ת מו"ה יעקב יחיאל נ"י וויינבערג להציע לפניו איזה הערות ברבר היתרו שרוצה להתיר חתיכת כל הראש ואנכי לא בן עמרי מטעמים שאבאר.

א. הרב הנאון מו"ה יעקב יחיאל נ"י תפס לעיקר דברי הרשב"א דאיסור ניסטרא הוא משום הבלעת דם באברים ולכן הקיל כדאיתא ברבריו הנחמדים ואצלי אין הדבר ברור כ"כ דהרי גם הבעל השיב משה רמיקל כותב דמטעם אסור ופסול בשחיטה אתינן עלה דהתורה הקפידה שתמות הבהמה ע"י חתיכת הסימנים, אך הבעל השיב משה העלה דהמנהג הוא מנהג שטות דאנן כרבי ס"ל דשחיטת עוף לא ידעינן אלא מהלכה למשה מסיני והקרא אשר ממנו נלמוד לאסור ניסטרא לא דבר אלא בבקר וצאן ולא בעוף, ולדעתי הענין אין הדבר ברור כ"כ והוא גם נגד הרמב"ם פ"א מה' שחיטה דשחיטה בעוף ילפינן

החומרא הוי כמו ששילם ממש וזה שייך גם בכפרה.

ובתוס' דיש מכות כתבו דבבן גרושה אין צריך ערות שאתה יכול להזימה דלא קאי עליה קדא דכאשר זמם ובגליון הש"ס הקשה מהא דאמרין פ' אלו נערות עדים זוממין ממנא משלמי מילקי לא לקו משום דלאו בני התראה נינהו ומשמע שאילו הוו בני התראה היו לוקין ולא משלמין וקשה דא"כ כל הערות בטלה דאי אתה יכול לקיים כאשר זמם ולפי הנ"ל י"ל דכיון דלוקין הוי כאילו שילמו ונתקיים בהן כאשר זמם וזהו תירוצו של הרמב"ן.

הערות בהפרדס ח"ז חוברת ב'

(א) בס"י ח' כתב דס"ל להרא"ש לחלק דרומא בשואל טלית שאינה מצויצת פטור מלהטיל ציצית אבל שואל טלית מצויצת חייב מדא"ל דלא נתמעט מכסותך אלא העשיה ולא הלבישה עב"ד. ואינו מוכן כיון דבבקר דמצות ציצית כתיב כסותך ולא של אחרים מהיכן נמצא חיוב ציצית דלא כתיב בקרא ואטו יש בציצית מצוה מיוחדת של עשיה לאמר שלא נתמעט של אחרים רק ממצות עשיה ולא ממצות לבישה והרי אין לנו שני כתובים לשני מצות נפרדות אלא מצות ציצית דכתיב בקרא דכסותך היא מצות לבישה וזה נתמעט של אחרים ומה בכך ששאל טלית מצויצת וכן לענין מזוזה להסוברין דשוכר בית פטור מה"ת אין שום נ"מ אם שכר בית בלא מזוזה או שיש בו מזוזה קבועה מכבר וכן מבואר בכל מפרשי השו"ע בהל' ציצית שהובאו שם להלכה דברי הרא"ש דשואל טלית מצויצת חייב לברך מיד וכתבו הטעם משום דרעתו להקנותו באופן שיוסיים המצוה וכן כתב הרא"ש לענין טבעת שאולה בקידושין.

אבל הקושיא למה כתב הרא"ש שטועין הן דלא אפשר להן לכיון שלא לקנות ודאי ראוי להקשותה וצ"ל דכיון דסתמא השואל טלית מצויצת חייב לברך דסתמו כפירושו דמכונים להקנות ולקנות א"כ המכיון שלא לקנות לא סני כמחשבתו גרידא וצריך לאמר בפירושו שאינו רוצה לקנות ואלו השואלין סתם ולא פירשו מחשבתן שלא לקנות לא מהניא לפטור דהוי

באופן כזה ויאמרו שהיהודים ומבטלים דתם לגמרי מפני גזרתם ויש לחוש לגזרות חדשות ח"ו.

מכל הלין טעמי אני חושש להתיר הדבר לגמרי.

פה בערלין ב' דר"ח אינר תרצ"ג.

זאב צבי הכהן קליין, מב"ד קהל עדת ישראל.

סימן לא

מצוה הב"ע

בהפרדס ח"ז חוברת ב' סימן ח' מירידי הרב הגאון חיים יצחק הכהן בלאך אורות טלית שאולה ובידעי כי חירושו מלאים ענין עינתי בהמאמר ומצאתי דברים אחרים להעיר בדבר קושית הרב שיכוון שלא לצאת בטליתו אין מוכן לקושיא זאת בכל המצות בעולם אם יכונן שלא לצאת אינו יוצא ידי חובתו הפעם ויוצא פעם אחרת אבל אין עליו שום עבירה אבל בנידן זה איך יחשוב שלא לצאת בשעה שהבגד נורם חיוב, ובדבר פלפולו בקושית התוס' ת"ל דהוה מצוה הבאה בעבירה ואגב הוא מדרחה תירוץ המנחת חינוך על זה באמרו שאין שום איסור מיוחד על האוכל חוץ לסוכה או על הלבוש טלית בלא ציצית ואתמה על רב כמותו שלא הביא מחלוקת הראשונים בזה מובא בהב"י או"ח סימן י"ג דהר"י שלמה מדרוויש ס"ל דחל איסור על הטלית אם ילבשה בלא ציצית ושיטת ר"י רלא חל שום איסור על הטלית דלא אמרה התורה לא תלכש בגד שיש לו ארבע כנפות בלא ציצית רק הבגד מביא התחיבות להטיל ציצית והדבר שוה כמו שביתו של אדם מחיבו לקבוע מזוזה בן הדבר בבגד של ארבע כנפות כמו שמותר להכנס בבית שאין בו מזוזה בן מותר ללבוש הבגד בשעה שאין בו ציצית ע"ש. ולכן הצדק עם הרב שתירוץ של הרב מנחת חינוך אין מקום לשיטת הר"י אחרי שאין שום איסור על הבגד כי אין הבדל אם נפסול הציצית מצד המיעוט או מצד מצוה הבאה בעבירה אחרי שבשני האופנים חסר המצוה ולא יותר ורק לשיטת הר"י שלמה שיש איסור על

מהקישא דכי יצור ציד חי' ועוף דם"ל כרבי דה' ישחיטה הלכה למשה מסיני הן, וידעתי שדברי הרמב"ם תמוהים הם אבל אצלי ברור כי יש יסוד לדבריו כי עיקר השחיטה ילפינן מהקישא דכי יצור ציד חי' ועוף ומקום השחיטה ושאר הדברים הם הלל"מ, וא"כ יש יסוד למנהגנו והוי כמו אחרים ישנהנו בו איסור ודי אם נקל עבור חולים זקנים וחלשי כח ולא נעקור המנהג לגמרי, ועיי' גם בש"ע של בעל התניא ז"ל ובראש יוסף על חולין כ"ז.

ב. לא הגיעו רוחי כל הפירושים שמביאים המקילים בדברי התוספתא "שאם נתכוין לכך אסור" לדעתו הדברים כפשוטן שאם הוא נתכוין לחתוך כל הראש יש לחוש שתדחוק הסכין בחזקה ויעשה דרסה ואין הדברים יוצאין מידי פשוטן. ועתה בנ"ד שמטעם המלכות צריכים לחתוך כל הראש ומסתמא יעמדו מלאכי חבלה מטעם המלכות להשיג ולפקוח על הענין בודאי יש לחוש לכך שהשוחט ידחוק הסכין וידרוס, ובפרט אין למסור הדברים לשוחטים המטונים כי אחד אין יכול רק אם יחזיק אחד והשוחט צריך לתפוס בסימנים וכן הנמנע שלא ידרוס אם אינו אומן נפלא.

ג. אם יש לחמנהג שחובא ברמ"א כ"ד יסוד נאמן ואינו מנחג שטות יש לדון אם לעקוד המנהג לגמרי מפני הנזרה עבירי דבטלי, ע"כ אם נתיר רק במקום הצורך היותר גדול לגבי חולים וזקנים אין בזה עקירת מנהג לגמרי. וגם לא נתיר באוונות כי לחולים אין צורך לאוונות ובפרט כי באוונות יש לחוש שיופנם הסכין בכל פעם. ויש לבחור הרע במיעוטו.

ד. לדעתי יש לחוש גם עבור הרושם שיעשה היתר כלפי פנים וכלפי חוץ. "כלפי פנים" היהודים הפשוטים מחזיקים את הגיסטרא לאיסור חמור גם בעוף ואם יראו שמתירין הרבנים את הדבר יאמרו הותרה הרצועה. ובשעת גזרה מותר הכל. אבל אם נתיר רק לגבי חולים וזקנים יבינו ויאמרו הרבה דברים הותרו עבור חולים. "כלפי חוץ" שגם שונאינו יחשבו שעלתה בידם להעבירנו על הדת ר"ל שהם יחשבו התזת כל הראש אצלנו אסור וע"כ התירו

קשה לי התירוץ של שאנת אריה על ציצית דמיירי בגז' נכרי ולכן אין כאן מצוה הכאה בעבירה היכי דמי אי דגול מהנכרי צמד ועשה חוסין הלא אין כאן גול דקנה בשינוי ואין כאן גול ולא מצוה הכאה בעבירה ואי טוואן הנברי אז פסילים מצד שלא הוי לשמו ולהרמב"ם לא מהני גם אם ישראל עע"ג ואפשר לאוקמי בדוחק וצ"ע.

רפאל מרדכי בארישאנמקי, רב בבראנקס נ.י. ומלפנים רב בהאמעל; רוסיא.

סימן לב

שימור דמצה, מצהב"ע

(א) בהפרדס ח"ו חוב' ב' סי' ז' הביא שם הרב הגאון המפורסם הרי"ל זעלצער קושית מנחת חינוך על הרמב"ם פ"ו ה"ט מהל' חו"מ שכתב חלות תורה שעשאן לעצמו אין יוצאין וכו' מצה המשתמדת לענין מצה בלבד הוא שיוצאין וכו' ומשמע מזה דבני שימור רק לשם מצה בלבד ואח"כ כתב עשאן למכור בשוק ה"ו יוצא בה ידי תובתו שהי' דעתו שאם לא ימכרו יאכל אותן עכ"ל. ומזה משמע אעפ"י שהי' דעתו גם לשם זבח ב"כ יוצא בה ולכאורה דבריו סותרין זא"ז, ודחק שם הרה"ג הנ"ל ליישב כי להרמב"ם אין צריך שימור לשם מצת מצוה — דלא כרש"י — אלא צריך רק שיהיו נקרא מצה גרידא, ואם עשאן לתורה או לניזיר אינו נקרא מצה אלא ובה, אבל אם עשאה למכור בשוק לא היתה העשי' לשם תורה בלבד אלא ג"כ לשם מצה, והנה מלבד שעפ"י סברא א"א לומד ששם זבח שולל שם מצה וגם מקרא מפורש בתורה כי לחמי תורה ורסקי נזיר קראן הכתוב לחם ומצה עוד קשה מאד לפי ההבנה הפשוטה ברש"י וברמב"ם דהויא דעשאן למכור בשוק היתה כונתו בשעת אפי' דאם מזדבני יהיו לזבח ואם לא מזדבני יהיו למצת מצוה, ואח"כ יתברר הדבר להכריע את כונתו למפרע, א"כ למת יצא ידי חובתו הא ברדוריתא אין ברירה ולהרבה פוסקים שמירה למצה היא מדאורייתא וכמדומה לי שכבר ראיתי מקשים קושיא זו.

והנ"ל ליישב עפ"מ"ש הר"ן בשם הרמב"ן

הטלית יש מקום לתירוץ הרב מנחת חינוך כי מצד מצוה הכאה בעבירה לא עבר על איסור ורק לא קים המצוה אבל מצד המיעוט כיוון והחטים פסולים המה אז נושא הבגד באיסור

והנה דברי אלה רק מה שנוגע לבגד של ארבע כנפות אבל בסוכה גם בהימים לבד מהלילה הראשון יש איסור לאכול חוץ לסוכה ואבאר דברי בסברה ישרה כי בהבגד של ארבע כנפות מתי הוא מחויב בציצית רק לאחר הלבישה כידוע בתוס' דמסכתא יבמות ועוד בהרבה מקומות ועין בשאנת ארוי' סימן ל"ב שבשעה שאין הלבישה אסורה מצד עצמה רק מביאה לירי התחייבות לא מיקרי קום עשה ואם שהוא פליג על התוס' דיבמות אבל אין נוגע לדירן והעיקר שהלבישה מותרת גם בלא ציצית ורק היא מביאתו לירי חיוב וכיון שכן מי שאין מטיל ציצית אינו עושה איסור בלבשו הבגד רק מחסד מצוה אבל בסוכה לא כן הדבר כי פה אין לפנינו ענין אחר קודם האכילה המחייבו לעשות סוכה רק האכילה מחייבתו לשבת בהסוכה טובן נאליו שחל עליו איסור לאכול חוץ לסוכה כי איך תאמר אחרת הלא לא תוכל לאמר כמו בבגד של ארבע כנפות כי לאחר אכלו מחויב לשבת בסוכה ואם כן בשעה שמחליט לאכול אסור לו לאכול חוץ לסוכה ולכן בסוכה נראה תירוץ הרב מנחת חינוך שיש הבדל בין סברת מצוה הכאה בעבירה שאין עובר שום איסור אחר שהסוכה כשרה ורק אינו מקיים המצוה בשלמות אבל אם תפסול הסוכה מצד המיעוט אז אין שום פוכה עליה ואוכל חוץ לסוכה ויעזין ברמב"ם ז"ל איך הוא מחליף הלשון בין טלית לסוכה בהלכות ציצית פרק ג' הלכה י' כותב בזה הלשון "אם נתכסה בה בלא ציצית בטל מצות עשה" בלא שום איסור ובהלכות סוכה פרק ו' כותב בזה הלשון: "ואסור לאכול סעודה חוץ לסוכה כל שבעה הרי מטיל איסור על האוכל הקיצור, בסוכה וכן לשיטת הר' שלמה מדרוויש בטלית של ארבע כנפות התירוץ של המנחת חינוך יש לו מקום ולבד זאת הלא קושיא של התוס' קאי על לילה הראשון וכו' חל חיוב גמור לבד המצוה ויתודע היטב קושית התוס' כמובן. ובעמדי בענין זה

דעת כולם שזה בזה.

(ב) שם כסוי 'ח' הביא הרב הגאון המפורסם הרה"ק בלאך תירוץ המנחת חינוך על קושית תוס' סוכה ד"ט שהקשו למ"ל לכם למעוטי גזולה תיפוק ל'י' דהוי מצהב"ע, ותירץ דמצד מצהב"ע חסרה לו רק המצוה, אבל מצד לכם הרי הוא סוכה פסולה וכאילו אין כאן סוכה כלל, ועובר עבירה הוא שמבטל מצות סוכה. ודחה הרה"ק הנ"ל את תירוץ המ"ח באמרו כי איסור האוכל חוץ לסוכה הוא מחמת שאינו מקיים מצות סוכה וא"כ אחת היא לנו אם אינו מקיים מחמת מצהב"ע או מחמת סוכה פסולה, ובוה מפרך מה דמותיב מעיקרא למה ל'י' להרא"ש לומר משום ספק ברכה דיתעטף בטלית שאינו שלן, הלא יש עצה אחרת, יתעטף בטלית שלו ויכוון שלא לצאת ועפ"י דרכו מתרץ דאסור לעשות כן משום דמסלק ממנו קיום מ"ע.

והנראה לי בזה דהנה מ"ע נחלקות לגדרים שונים ישנם מצוות שאנו מצווים לקיים אותן, וישנם מצוות שמצווים אנו לבלי לבטל אותן, תפילין מצוה וכיוצא"ב הנן מהמצוות שמצווים אנו לקיימן, ואם אין אנו מקיימים אותם, אז חסרון הקיום נחשב זאת לאיסור ועבירה, אבל יציאת וסוכה הנן מהמצוות שמחוייבין אנו רק לבלי לבטלן, אבל אין אנו מחוייבים לקיימן, כי ליכא חיוב לקנות ד' כנפות בכדי להתחייב בציצית רק כשלבש ד' כנפות או נתחייב גופו לעשות ציצית כמ"ש תוס' ב"ב פ"א, ואם אינו עושה בהם ציצית אז מבטל מ"ע וזה אסור, וכן בחג כשרוצה לאכול פת מחוייב הוא לאכול בסוכה, אבל אינו מחוייב לאכול פת בכדי לקיים מצות סוכה לרבנן דר"א סוכה כ"ו, רק כשאוכל פת חוץ לסוכה או מבטל הוא מ"ע וזה אסור, ועפ"י מסתבר שפיר תירוץ המ"ח דבסוכה וציצית אם אינו אוכל פת ואינו לובש ד' כנפות אינו עושה בזה שום איסור כי אינו מבטל מצוה. ומה שאינו מקיים מצוה, אינו נחשב איסור כי אינו מחוייב לעשות מצוה זו, וכן ה"ה כשאוכל בסוכה שהיא מצהב"ע ג"כ אינו מבטל בזה שום מצוה שהרי אוכל בסוכה כשרת רק באשר היא מצהב"ע אינו נוסף שבר עלי' ואינה נחשבת לו

בריש כל הנט וז"ל דפלוגתא דברירה היא דוקא במתנה על שני דברים כגון האומר על איזו שתצא מפתח תחילה וכו' אבל במתנה על דבר אחד כגון האומר כתוב גט לפלונית אשתו אם תצא מפתח תחילה וכו' אפילו למאן דלית ל'י' ברירה מהני, וכ"כ הכא דאפי' לשמה צריך רק במצה מחמת ושמתם את המצוה, אבל להמי תורה אינו צריך לאפות לשמה כי רק ארבע עבודות צריך שיתנו לשם תורה והן קמיצה נתינה בכלי הולכה הקטרה ולא זולת אלו. וא"כ אפשר לאוקמי דאיירי שחשב בשעת אפי' לשם מצוה ובתנאי אם לא מוזבן, ואז אם לא מוזבן הרי נתקיים התנאי, ואם מוזבן אז ישתמש הקונה במצה זו לצרכי תורה ותהי' התורה כשרה כי אין צריך בזה לשמה, ומרויך בזה שפיר לישנא דגמ' דלא קאמר אם מוזבן יהי' לשם תורה ואם לא איפוק בהו אנא, משום דאם אמר כן הי' תלוי בברירה, אלא אמר סתם אם מוזבן מוזבן אבל כונת האפי' היתה לשם מצוה, ובאופן זה מהני לכו"ע.

עוד י"ל עפי"ש הגרע"א בחידושיו לכתובות ד"ג על הא כל המקדש אדעתא דרבנן מקדש דלא תלוי זה בברירה משום דהוי כמו שלא ימחה אבא יעווי"ש, כ"כ הכא בשעת אפי' חשב לשם מצוה, ורק אח"כ אם מוזבן תבטל מחשבת המצה ותזדבן לתורה, ואם לא מוזבן תשאר המחשבה לשם מצוה כבתחילה ואיפוק בהו אנא, והרמב"ם איירי ג"כ באופן זה דבתחילה חשב לשם מצוה ובתנאי אם לא מוזבן כרכרי הרמב"ן, או אם מוזבן אח"כ תבטל מחשבת מצוה ודמעיקרא כתירוץ הגרע"א, אבל אם בתחילה היתה כונתו לשניהם למצה ולזבת, לאיזו משניהם שירצה אח"כ או בודאי לא הי' יוצא בזה ידי חובתו משום דאין ברירה, ולשון הרמב"ם מוכיח כן שכתב מצוה המשתמרת לענין מצוה בלבד הוא שיוציאין וטעמו של דבר משום דאם היתה מחשבתו גם לענין תורה אין יוצאין דאין ברירה, ומכ"ש אם עשאן לעצמו וחשב רק לתורה בודאי אין יוצא, ובעשאן למכור בשוק ה"ו יוצא בהן מטעם הנ"ל ועפ"י אין שום סתירה ברכרי הרמב"ן ואין שום מחלוקת בינו לבין רש"י אלא

סימן 15

שבועה על ידיעה מכת רוב

מקרה לא טהור קרה פה בעירנו פטרסן ניר דוש. טבח אחד ידוע למחלל דת ישראל, והרבה שנים עסק במסחר של טרפות, ועוד היום יש לו כמה חניות של בשר טרפה, חניות הפתוחות בשבת, זה כמה חדשים פתח חנות של בשר כשר תחת השגחת רב אחד מפה בלי משגיח תמיד, מיד התחלתי להרעיש בן הבימה ולפרסם ברבים שטבח כזה חשוד למכר טרפה תחת כשר וכ"ז שאין לו משגיח מבקר ועד ערב ושלא תזון ידו מחנות אפילו שעה אחת אסור לקנות אצלו. לראבוני הגדול דברי היו קול קורא במדבר, מפני שהטבח הנ"ל הוריד שער הבשר כ"כ עד שתאות הכסף גרמה לאכול בשר תאווה, ביחוד בעת שמשבר כלכלי שורר במדינה, והעיר מלאה פועלים בטלים ממלאכתם וכל פרוטה חשובה היא, נוסף לזה רב אורתודקסי נתן הכשר... וידוע הפתגם המר והגם של היהודים באמריקה "תפול העברה על עצמות של הרב, ומה בכך!"

ויהי היום בשבת פ' בהעלותך, שנה זו, כשהלכתי להתפלל מנחה ולדרש כדרכי בבהכ"נ "אהבת יוסף" מצאתי קהל גדול עומד על שער בהכ"נ ומחכה לי, נקראתי פתאם ללכת ולבקר את החנות של הטבח הנ"ל מפני ששטרי העיר תפשו שם בשר טרפה. שאלתי הראשונה היתה מדוע לא בא הרב הנ"ל והתשובה באה שאמנם הזמינו אותו אבל מאן ללכת מפני קדושת השבת, חשתי ולא התמהמהתי ובחבורת המשגיח שלי המופלג בתורה מר פישל נ"י נייסעלד הלכתי שמה, אוי לעינינו מה שראינו ומצאנו שם! מחזה מעציב ונורא! מספר רב של בשר טרפה גמורה, על חתיכה אחת מצאנו טיקעט מפ' משפטים, ואחרי החיפוש מצאנו חבילה של פלומבס ותכריך של טיקעט בחתימת הרב הנ"ל, עזבתי את החנות ותהום כל העיר. שבת אל ביהכ"נ ופתחתי את הדרשה בפסוק והאספסוף אשר בקרבנו וגו'. ופירשתי, חלילה לכם שמוח על הנצחון, זה

כמצוה, אבל עבירה אין כאן שהרי לא ביטל המצוה, וחטרון קיום מצוה זו, אין זו עבירה וזהו רק במצהב"ע, אבל מחמת לכם הוי הסוכה פסולה ונחשב כאילו יושב בתוך הבית ואוכל חוץ לסוכה ובאופן זה הרי מבטל מצות סוכה ובדברים אלו נסתד גם תירוצו לקושיתי על הרא"ש הנ"ל דמצות ציצית דומה למצות סוכה ובשניהם רק ביטול המצוה נחשב לאיסור אבל לא העדר הקיום, וא"כ כשמכוון לצאת ידי מצוה בטלית זה, אינו מבטל בזה מצות ציצית, דהרי ציצית כשרים תלויים בכנוד, רק אינו מקיים בפועל מצוה זו ובהעדר הקיום אין בזה איסור כדאמרן, אולם המושיא מעיקרא ליתא דעצה זו להתעטף בטלית שלו ולכוון שלא לצאת לא"ש אליבא דכו"ע דהרי הרא"ה סובר אפילו עומד וצוות איני רוצה לצאת, נ"כ יצא ולכן בשביל לצאת כל הדעות כתב הרא"ש מה שכתב.

ומענין לענין באותו ענין של קיום המצוות הנני להעלות בזה מה שנתעוררתי בימים אלו ברש"י שבת פ' ח ב"ה מודעא רבה שאם יזמינם לדין למה לא קיימתם מה שקבלתם וכו' ולכאורה י"ל למה פירש"י דוקא כשיזמינם לדין וזה משמע כשרוצה לעונשם או ימסרו מודעא, והלא אפשר לפרש דע"י מסירת מודעא יוכלו לפטור עצמם מכל המצוות אף קודם שיזמינם לדין עונשים, ונ"ל כי רש"י דייק בזה ליישב קושית התוס' בד"ה כפה עליהם דכתבו "ואעפ"י שכבר הסרימו נעשה לנשמע" ולפיר"י א"ש דבאמירת נעשה יש בזה רק קבלת מצוות גרידא בלי שום עונשין משום זה כפה עליהן ההר כדי שיקבלו עליהן את האזהרות והעונשין, אבל קבלת המצוות היתה בלי כפי' וא"כ על הקבלה לקיים את כל המצוות אין להם מסירת מודעא כי אמרו נעשה ובוהו קבלו עליהן כדצונו, ודק האזהרות והעונשין קבלו ע"י כפי' משו"ה פירש"י דוקא כשיזמינם לדין וירצה לעונשם או יאמרו שקבלוה באונס.

חיים מעדניק, רב בביהכ"נ ח"ק
מחזיקי הדת שיקאנא.

בוה. וביהור קשה כאן ביבמות בעובדא רחסא, דיש נ"מ לרינא אם מפרשים שר"ג נשבע, מרוע שתק רש"י ולא העיר כלום. ובשביל זה אולי המהר"א ששון והש"ך הנ"ל אינם סוברים כלל שר"ג נשבע וכמש"ל, ואליביהו לא קשה כלל מהך עובדא רחסא.

וכיוצא בזה מצינו מבוכה גדולה בפירושו של המילה הידועה בש"ס "המעון הזה". במשנה בריתות (ח' ע"א) ארשב"ג המעון הזה וכו' פירש"י שהמעון, שבועה. וכן בכתובות (כ"ז ע"ב) א"ר זכרי' בן הקצב "המעון הזה" באר שם רש"י רשבעה היא. ובמשנה בריתות (כ"ה ע"א) רש"י שתק מלפרש. והרע"ב בפירושו בכתובות שם הלך בעקבותיו ופירש כוונת מעון שבועה. אולם התו"ט שם כתובות (פ"ב מ"ט) האריך בזה והביא שם פירושו של הראשונים, ורעתו באחרונה שאין זה שבועה כלל עיי"ש. ואם שהתו"ט שם נכנס בדוחק לפרש כוונת הרע"ב ררק כעין שבועה אבל לא שבועה ממש, א"כ אמאי לא נפרש כך בדברי רש"י, שגם רש"י מעולם לא חשב לפרש "שהמעון" היא שבועה ממש. וזה ברור אצלי ראיבא רהתו"ט שפירש את הרע"ב אין מן ההכרח כלל לומר שיש מחלוקת בין רבינו עובדי' ורש"י, ואם כניב הרברים, אמאי לא נוכל לומר כן בסנהדרין ע"ב, שזה רק המקום האחר שרש"י פירש להרא האלקים שבועה, כוונתו כעין שבועה, ובשביל זה לא חש לפרש ביבמות, וזהו שיטת המהר"א ששון והש"ך הנ"ל. והפוסקים שהוכיחו מהך זחסא דנשבעין על הרוב בע"כ הבינו את המלה האלקים לשבועה ממש. ולפי"ז המחלוקת של המהר"א ששון והש"ך עם המרדכי והגה"מ הנ"ל תולה בפירוש המלה.

ולפי"ז בשאלתנו אם אפשר לישבע על הטבח הנ"ל שמכר טרפות, אעפ"י שיש לנו אומנא המוכחת שמכר בכל זאת אליבא רמהר"א ששון והש"ך הנ"ל שאין נשבעים אפילו עפ"י הגדת כ' ערים, כ"ש הכא דאסור לישבע כ"ז שלא ראינו אותו מוכר טרפות.

אכן אחרי העיון קצת חזרתי לומר דאין צריך כלל לאשוויי מחלוקת בין המהר"א ששון וש"ך

מעשה אספסוף — והאספסוף... התאוו תאוה — תאות הנצחון היא מדה של ערב רב, אבל עלינו לבכות על הנבלה על החורבן ועל ההפקרות השוררת פה, וישבו ויבכו בני ישראל — עלינו לבכות ולשאל את עצמנו מי יאכילנו בשר?... מי הוא המאכיל בשר...?! הטבח יקרב אל המשפט בעור ימים אחרים בערכאות של עיר, ואין פה המקום לתאר את הבושה וכלימה וגורל חה"ש.

מתוך המהומה הגדולה הזאת נתתי את לבי לחקור אם אפשר לי לישבע עפ"י ר"ת שהטבח הנ"ל מכר טרפות, אעפ"י שמעולם לא ראיתיו רק חשרתיו ותורה הספק, כמובן, הוא אם אפשר לישבע על ידים מוכיחות או לא?

ואען ואמר: ידועים דברי המרדכי סוף יבמות והגה"מ הל' גירושין (סי' י"א) שהוכיחו מהך עובדא רחסא (יבמות קב"א ע"ב) שעלה אמר ר"ג והאלקים אכלי כוורי לחסא, רבשבועה אזלינן בתר רובא, ואפשר לישבע על יריעה הבאה רק מכח רוב דאלת"ה האיך נשבע ר"ג, ועיי"ש.

והבררים עתיקים, אולם המהר"א ששון כתשובתו (סי' מ"ז) הובאה בס' תקפו כהן להש"ך ז"ל (סי' ע"ט) נושא ונותן בשאלה אם אפשר לישבע על טענת קים לי, ורעת הש"ך שם מוכחת, ראפילו על ברי של הנתת ב' ערים א"א לישבע

והאחרונים הקשו על המהר"א ששון והש"ך מהאי גמרא ערוכה רחסא, האיך נשבע ר"ג? ולולי דמסתפינא הייתי אומר בפשיטות ורהני פוסקים לא ס"ל כלל דר"ג נשבע, ומפרשים את המלה "והאלקים" למיצה בעלמא שהשתמש בה ר"ג להדגיש את חזוק אמונתו בנוי מסל"ת. ובגליון הש"ס להגרע"א ז"ל, בניטין (י"ג ע"ב) ציין כל המקומות שבש"ס שנמצא הבטוי "והאלקים" עיי"ש. ומן הפלא שרק במקום אחד פירש רש"י שהאלקים הוא שבועה, והוא כסנהדרין (ע"ב ע"א). ובאמת קשה אם רש"י ללמד על הכלל כלו יצא מרוע לא פירש כלום בב"ק ק"ו ע"א. רש"י הפרשנרתא ואבי הסדר מרוע נטר בס' נזיקין ער שבא למס' סנהדרין יהא מה שיהא, יש מקום להבלשנים להתגרר

דס"ל דאין נשבעים על פי הגדת ב' עדים, משום שהגדתם איננה עוקדת הספק מלבנו לא כן גבי מסל"ת והא דמאמינים אותו בשביל שיש לנו סברא ואומדנא המוכחת דאינו משקר ובמש"ל שפיר נשבעין דכך היתה המעשה כמו שספר ולפי"ז בטובח דידן שיש לנו האומדנא היותר טובה שבשביל הרוחת ממון מוכר טרפנות, ומה גם שטרפות נמצאו שם אפשר לישבע שמכר כבר. עוד יש להביא דאי' מהאי דח"מ (סי' צ"א ס' ד') דחנוני נשבע בלא טענת ברי, אם רק סומך על פנקסו, והרמ"א שם הביא תשובת הרא"ש בקיצור נמרץ כדרכו בקודש, אבל המעיין היטב שם ברא"ש (כלל ק"ג ס"ב ב') יראה שאם רק לבו אומר לו יכול לישבע וז"ל שם: "ושבועה תלויה בלב כיון שלבו אומר לו שהוא אמת", והביא שם חבילות דאיות מש"ס, והראי' היותר חזקה מהך דשבועות (כ' ע"א) דא"ל רב את לבך אנסך, ואף שיש לחלק ולומר דחנוני על פנקסו לכה"פ סומך על כת"י ויודע הוא שהמעשה כך היה, מ"מ הדברים ברורים דכל היכא דלבו אומר לו שהצדק עמו ובשעה שהוא חושב אין לו שום ספק מחמת האימדנא המסייעות שפיר נשבע.

ולפי"ז נ"ל לומר דבר חדש, דהא דאמר הרמב"ם שנאמנות העדים היא מכח גזה"כ זה רק בעדים שאין אנו יודעים אותם, ואז רק חותכים הדין על פיהם, אבל בעדות היוצאים מפי אנשים שאין ספק בלבנו שהאמת אתם למשל משה ואהרן שהעידו, שפיר אפשר לישבע דכך היה המעשה, דהא דאחים פסולים לעדות היא גזה"כ, ועפ"י סברא נאמנים, רק דגזה"כ הוא שא"א להתוך הדין על פיהם, אבל ס"ס אינם משקרים ושפיר אפילו לישבע, ולהיפוך גבי סתם עוים שחותכים הדין על פיהם והיא מכח גזה"כ, בלי שום סברא ובירור, אסור לישבע וכמש"ל, ואם הגאונים והצדיקים בעל הפך חיים ור' חיים עוזר שליט"א יעידו ויחתך הדין על פיהם, על כטח יכולים אנו לישבע שכך היתה המעשה, משום דאין לנו שום ספק בנוגע לאמתת דבריהם. ובהאי דסנהדרין (ל"ז ע"ב ושבועות ל"ד) שר' שמעון ב"ש שראה אחר רץ לחורבה, ואמר

ובין הגה"מ ומחרכי הנ"ל בפירושו של "והאלקים", וכ"ע מורים דנשבע ר"ג ומ"מ אין סתירה כלל לשיטתם של הסוברים דאין נשבעים אפילו עפ"י עדים מהך דחסא דנשבעים על הרוב משום דיש חילוק עצום בין עדים ומסל"ת. דכאמת כבר הניח לנו הרמב"ם ז"ל (ה' יסוה"ת פ"ו ופ"ח) יסוד חזק דנאמנות העדים הוא רק גזה"כ וז"ל שם "כמו שצונו לחתוך הדבר עפ"י ב' עדים אעפ"י שאין אנו יודעין אם העידו אמת אם שקר", וידיעה הבאה לנו עפ"י עדים אינה ידיעה ודאית ומוחלטת שאין להסתפק בעצם המעשה והמקרה. רק התורה צותה לחתוך הדין עפ"י עדים, אעפ"י שיש עוד ספק בלבנו אם אמת או ישקר, משו"ה נבי איסור שבועה, וצריכים שבועה ודאי ידיעה עצמית בלי שום צל ספק, אסור לישבע על פיהם, (וכעין עשירי ודאי אמר רחמנא, עפ"י הש"מ הירוע דגם רוב אינו בירור נמור) אבל הנאמנות של גוי המסל"ת לאו משום עדות הוא, דאין נאמנות לגוי ואשר פיהם דבר הוא וכש"א נדה (מ"ה ע"א), וכ"ו שנתכוון להעיד אינו נאמן. רק דקים לחז"ל דגוי שאינו מתכוון להעד ואין בו שום הנאה בהגדתו אינו משקר, וזהו בנדר אומדנא, וידיעה כזו שאנו יודעים את טבעו של הגוי, היא ידיעה עצמית ומוחלטת מש"ה נאמן לעדות אשה. ויודעים אנו על כטח שכך היתה המעשה, ושפיר נשבע ר"ג בהך עובדא דחסא, ואין קושיא כלל להש"ך גור"ג, וז"ל הנמו"י שם בשם הריטב"א משום וקייא לן דשטא קאכר כיון דמסיח לפי תומו וכו'.

ובזה יש להסביר הא דמסל"ת אינו נאמן להחמיר (רמ"א אע"ז ס' ח' סעי' ב'). ועיין שם בב"ש ובח"מ, דלהחמיר אין אנו נזקקין לו כלל ובאופן שהקלנו עפ"י דבורו שוב אין גוי אחר מסל"ת נאמן להכחישו, משום דכבר נפסק הדין, וכב' עדים חשוב, ואי אפשר דבור גרידא של עכו"ם לבטל הדין שכבר נפסק, ואולי אפילו ב' מסל"ת אין בכחם לבטל הדין שנפסק עפ"י הגדת עכו"ם מסל"ת, כיון דלאו בני עדות נינהו וכה לנו לדיבורם, ויש לעיין בזה. וארווח לן השתא דאפילו המר"א ששון והש"ך

ובטבח הנ"ל, שאינו שומר דת ישראל, ויש לו חניות של בשר טרפה, והוריד שער הבשר עד הדיוטא התחתונה, וטרפות נמצאו בחנות, יש לנו סברא היותר חזקה לומר דבודאי מכר טרפות להרויח ממון משום דמחיר הטרפות נמוך כידוע, ואם רבותינו ז"ל הסבירו הטעם דבא במחירת שבר קטלא הוא משום דאין אדם מעמיד עצמו על ממונו כ"ש גבי טבח כזה דעושה הכל בשביל הנאתו, והנאת ממונו גדולה כ"כ ע"ד שמכר טרפות, והי' אם אצרך להדגיש ולומר בהערכאות שאפשר לי לישבע (וכמו קפץ ר"ח ונשבע יבמות ל"ב ע"ב) נ"ל דשרי עפ"י הטעמים הנ"ל.

ומצאתי בפת"ש (יו"ד סי' רל"ב סק"ג) שהביא בשם משכנות יעקב שאין נשבעין על החשר, זה לא דמי כלל לעוברא דירן בטבח שאנו דנין דיש לנו כל אומדנות המוכיחות שמכר טרפות שפיר אפשר לישבע, והס' משכנ"י אינו תח"י.

אליעזר שאמלאנד,

רב אב"ד בפעטערסאן, נד"ו.

סימן לד

בדין שמור לשם מצה

ב"הפרדים" חלק ז' חוברת ב' יצא ירדתי הרב הגאון מוהרי"ל ולצר שליט"א ליישב את קושית הגאון בעל מנחת חנוך בדברי הרמב"ם בה' חו"מ פ"ו ה"ט בדין דחלות תורה דלכאורה דבריו סותרים אלה את אלה, דמזה שהרמב"ם כותב בלשונו "מצה המשתמרת לענין מצה בלבד" משמע דלא כרש"י דלרבה אם חשב לשניהם נפיק בה, "אלא צריך שיהיה לשם מצה בלבד וא"כ איך כתב בעשאו לשוק שיוצא בה י"ח סו"ס שדעתו שאם לא ימכרו יאכל אותן, מה בכך אבל סו"ס הרי לא עשאו לשם מצה בלבד?

ומשום כך יצא הרה"ג הנ"ל לחדש שהרמב"ם איננו סובר כלל דצריך שמור לשם מצוה ורק צריך שמור לשם מצה סתם, לשם לחם ולאור סברא זו האריך לבאר את שיטת הרמב"ם גם בדין זה וגם בדין עיסת הכלבים עיי"ש, ואולם

אבל מה אעשה שאין דמך מסור בידי שהרי אמרה תורה עפ"י ב' עדים יוכת המת וכו', גם שם רשב"ש יכול הי' לישבע שהאדם הלז הי' הרוצח, מפני שהי' לו כל הראיות רק הכתוב לא הניח לו, ואם אמר "מה אעשה", הפירושו, לולי הכתוב לא הי' שום ספק בלבנו, אעפ"י שגם שם לא ראה עצם המעשה. (ועיין היטב בשמונה פרקים להרמב"ם פ"ו בענין פילוסופי שבנה שם על הלשון הש"ס מה אעשה) ועיין ב"ב צ"ג ע"א).

ואין להחשות ע"ז מהך דשבועות (ל"א ע"א) דמקשי שם הש"ס הא"ך יכול התלמיד להעיד עפ"י רבו הא ודאי שקורי משקר ורחמנא אמר לא תענה וכו', ואי כדברי, תלמיד הוודע בצדקת רבו יכול לישבע א"כ אמאי לא יכול להעיד. דשאני התם, דהשקר אינו בעצם המעשה, רק בעדות גופא, כיון דב"ר יסמוך על דבריו בתור עד, ובאמת הוא לא ראה המעשה, א"כ גורם ל"ב שיחתוך הדין לא עפ"י עד ראוי, ואעפ"י שהי' יכול לישבע על עצם המעשה עפ"י הגדת רבו, מ"מ גבי חתוך דין יש לנו גזה"כ דצריכים עדים וכמש"ל ודו"ק.

ובהאי דב"מ (ל"ו ע"ב) גבי שומר שמסר לשומר דחייב אפילו שו"ח לש"ש משום דאמר לו את מהימנת לי בשבועה הא"ך לא מהימן לי כשבועה, נ"ל דהכא דהש"ח יודע את הש"ש לאיש צדיק שאינו משקר בודאי יכול לישבע ופטור, ועיין בתוס' שם בד"ה את, שכתבו להדיא הכא "שהשומר הראשון יכול לישבע פטור" ולרברי, גם באופן שכתבתי קרוי "יכול לישבע" ופטור.

נחזור לעניננו דאפילו המר"א ששון וביחוד הש"ך הנ"ל דס"ל דאסור לישבע אפילו עפ"י הגדת ב' עדים מודו באומדנא דמוכח, או גבי מסל"ת, דיסודו בנו על אומדנא דאינו משקר, או גבי עדים הידועים לאינם משקרים, שפיר אפשר לישבע ועיקרא דמילתא הא דסברא שריפי מרובא, וכמו שהוכיח הר"ט אלגזי בפ"ק דבכורות מהאי דב"ב ה' חזקה א"א פורע ת"ן, אעפ"י דאין הולכין בממון אחר הרוב, חזקה מחמת סברא עדיפא מרובא.

רק למצת מצוה בלבד א"כ שוב הדקל"ר מה מחדש ר"י? ולכן צדק רש"י בפירושו שע"כ שיש הבדל בין רבה לר"י ברין זה דעשאו לשניהם.

ועכשו חל עלינו חובת באור לשיטת ר"י איך יבאר המשנה דבאם עשאו לשוק יוצא בהם הרי סו"ס לא עשאו לשם מצת מצוה בלבד? ועל כרחנו לחלק ולומר דיש הבדל בין עשאו לעצמו ובין עשאו למכור דבעשאו לעצמו אפילו אם נתכון גם לצאת בהן י"ח מצה אבל סו"ס היתה כונתו לצאת במצה של תורה ובמצה של תורה א"א לצאת מטעם דאינו ראוי לשבעה משא"כ בעשאו לאחרים ולפי הבאור בנמ' "רכל לשוק אמלוכי מימלך וכו' ואם לא מזדבן איפוק בהו אנא" שפיר אמרינן דאם לא מכרן הרי אינם כלל מצת תורה והשמור היה באופן זה רק לשם מצת מצוה בלבד ושפיר יכול לצאת בהן.

ואין צורך לומר דמטעם ברירה נגעו בה כאשר באמת הבין כן בעל מנ"ח, ולכן הקשה הרי בדאודייטא אין ברירה, דאינו כן אלא אפילו אי ל"ל ברירה ג"כ יכול לצאת י"ח בעשאו לשוק דזה לא דמי לברירה כלל, דלא מבעיא בברירה ממין של "שותפין שנדרו הנאה זמז' א' "במדלה מים מן הבור" (ב"ק נ"א) רהתם הרי הברירה צריך להפריד בין הדבקים כיון דער השמוש ידענו שכל אמה, טפח וזרת בחצר זו ובכור זה, שייך לשניהם ורק בשעת השמוש אתה בא להפריד על יסוד הוברר הדבר למפרע, וזוה שפיר אמרינן דאין ברירה משא"כ כאן אתה צריך רק להפריד בין הנפרדים כי עוד בשעת עשייתן ידענו שאין זה שייך לשניהם גם למצת מצוה י"ח כתיבה דק או או קתני ואין הברירה מביאה לנו חדשות כלל כי אם מגלה לנו את הישנות ובכגון זה אפשר דכולם מודים דאמרינן ברירה.

ואפילו בברירה ממין של: "האומר לסופר כתוב גט ולאיוו שארצה אנרש" או בעירובין "דאם בא חכם למזרח וכו'" או "בצא ושחוט עלי הפסח ושחט גרי וטלה" דשואלת הנמ' דלא יאכל אף אחר מהם מטעם דאין ברירה (פסחים פ"ח וכפירש"י שם) דשם ג"כ ידוע מראש שאין

חרב הכותב בעצמו כודה "דאכתי טעמא בעי אמאי פסק הרמב"ם בזה דלא כרבה." ובטרם אבוא להראות על דוחק הדברים שיש בישוב זה אנסה נא לברר בראשונה את שיטת רש"י ז"ל עצמו שרבה ור"י חולקים ברין זה דאם חשב לשניהם כאחד, הדברים הללו מיוסדים לפי"ר על יסודות ההגיון ועפ"י כללי הפלוגתות שבכל הש"ס.

בכ"מ שמצינו מחלוקת בדרשת הפסוקים או אחת משתי אלה או שיוצא הבדל ברין עצמו בין שתי הדרשות או שמשמעות דורשין איכא בינייהו, אבל גם באופן זה פירושו שהפסוק השני איננו זקוק לראשון, אבל אם מפסוק שני לחור א"א לדרוש זקוק גם לפסוק הראשון והראשון איננו זקוק לאחרון או גם משמעות דורשין לא שייך כאן כיון דהאחרון כלי הראשון איננו יכול לתת לנו כלום ועם הראשון איננו צריך לתת כלום.

וזהו בדיוק בנ"ד, בלי הפסוק של דבה לא היינו יודעים כלל שבמצת תורה אין יוצאים י"ח אפילו אם אנו דורשים את דרשת ר"י שצריכים מצה הראויה לשבעה כי הא תינת בנשחט עליהם הזבח דאינן ראויין לז' מטעם נותר אבל בלא נשחט עליהן הזבח ורק בשעת עשייתן חשב עליהם לשם תורה הרי באמת ראויין לז', והפסוק שבעת ימים תאכל מצות הרי מדבר רק על אכילת המצות ולא על עשייתן, ומנין שגם בשעת העשייה צריך להיות ראוי לז' ועל כרחנו לבוא אל הפסוק של 'ושמרתם' המדבר על שמירתה ועיקר השמירה הריהו בשעת העשייה ולא בשעת האכילה, וממילא אפילו בלי ראוי לז' א"א לצאת בחלת תורה כיון דהשמור לא היה לשם מצה ומה נותן לנו איפוא ר"י בדרשתו? דבר זה הכריח לרש"י שלרבה יוצא גם בעשאו לשניהם כיון דסו"ס שמרן גם למצת מצוה וגם זה נקרא ושמרתם וע"ז בא ר"י ומוסיף דזה לא מספיק וצריך שמירה גם לשם מצה הראוי לשבעה ולכן אינו יוצא בעשאו לשניהם ומשמיענו בזה דין חדש שמדרשת רבה לא היינו יודעים אותו, אבל אם נאמר שגם לרבה אינו יוצא בעשאו לשניהם דהפשט של ושמרתם הוא

"לשם" מצה בלבד כי אז היתה כונתו ברורה דצריך שישמור דק לשם מצת מצוה בלבד אבל הלשון "לענין" מורה אפילו בעשאו לשניהם דגם בעשאו לשניהם אם שאין זה "לשם" מצה בלבד אבל זהו "לענין" מצה בלבד, וההסבר הוא ככה: רבשעה שהאיש חושב לצאת במצת תורה זו גם חובה מצת מצוה, הא א"א לומר דהשמור הוא משום מצת הזבח דהרי אפילו אם לא היתה מצה זו מצת זבח ג"כ היה לו לשמור אותה לשם מצה כיון דרוצה לצאת בה וממילא גם בעשאו לשניהם אין השמירה תלויה בענין הזבח אלא היא שמירה עצמית "לענין מצה בלבד" כי אעפ"י שהשם הוא גם עכשיו מצת תורה כי הרי עשאה לשם זה אבל "שם" לחדו ו"לענין" לחדו והענין הוא מצה בלבד. לא כן אם עשאו רק לשם תורה ולא התכוון כלל לצאת בה אז לא רק שהשם הוא מצת תורה אלא שגם ענין השמירה היה תלוי בזבח ולא היה "לענין מצה בלבד" ולכן אינו יוצא כזו. וכל זה הוא רק בעשאו לעצמו אבל בעשאו למכור כיון דאז מצת תורה ומצת מצוה נפרדות הן לנמרי וכמבואר לעיל שפיר זה נקרא לשם מצה ולכן בדיוק דב שנה הרמב"ם בלשונו המהוד בין רישא לסיפא כיון דהסיפא היא אפילו לר"י ולדריה צריך "לשם" מצה דוקא.

היוצא מדברינו שגם הרמב"ם סובר דבעינין שמור מצת מצוה ולא כפי שרוצה הגר"ל ולצר לחדש דהרמב"ם צריך רק שמור למצה סתם כלומר לשם לחם ונכנס עי"כ בדוחקים בדיון של הרמב"ם בהלכה ד' בדבר עיסת הכלבים, ולפי דברינו עולות שתי החלכות האלו של חלות תורה ועיסת הכלבים בקנה אחד, ויפה כתב הרמב"ם בדיון זה של עיסת הכלבים דאם אין הרועים אוכלים ממנה אינו יוצא בה משום שאינה משומדת לשם מצה כיון דבאמת סובר דבעינין שמור לשם מצת מצוה.

(המשן יבוא)

יוסף מאיר מרגליות,

רב ל"קהל ערת ישורון" ברונקס, נ. י.

הנט בשביל שתי נשיו ואין העירוב בשביל שתי הרוחות ואין הפסח לר"י ולטלה כאחד ואעפ"כ גם בזה אומרים דאין ברירה? אבל גם לזה אינו דומה, דכל אלה שהזכרנו, הפסול והמעשה אינם מכחישים זא"ז כי במציאות שניהם יכולים להיות אמת כי אם ל"ל ברירה הרי אפשר שהנט נכתב לשם אשתו זו ומגרש בו האחרת ונמצא שמגרשה בנט פסול, וכן בעירוב ופסח, אבל בעשאו לשוק אפילו בלי ברירה א"א לומר שיוצא י"ח במצה של תורה דהו נטר המציאות כי בשעה שעולה הספק שמא הוא של תורה אז א"א במציאות שיאכל אותה תוא כי שם תורה הוא רק בנמכרת לשוק ולא כשאוכלה הוא ואין לך כאן שום ספק שצריך להתחבר עכשו ולא היה מבורר קודם לכן כההיא דגיטין למשל שרק ע"י הברירה מתברר שמגרש בנט כשר וקודם לכן היה ספק שמא יגרש בנט פסול אבל כאן מעולם לא היה ספק שמא יצא י"ח במצת תורה כיון דאין זה במציאות כלל ולכן אין זה ענין לברירה. הנה כי כן אפילו אם נסכים שהרמב"ם אינו סובר כרש"י אלא דגם לרבה צריך שיהיה שמור רק לשם מצת מצוה בלבד ג"כ אין קושיא כלל מדוע פסק בעשאו לשוק דיצא דכיון דלפי האמור בעשאו לשוק שפיר נקרא שמור לשם מצת מצוה בלבד.

ובכלל מתפלא אני הפלא ופלא על הגאון בעל מנ"ח ז"ל שראה בזה קושיא על הרמב"ם דוקא בשעה שגם לרש"י עצמו היו יכולים להקשות קושיא זו ביחס לר"י דלר"י הרי גם רש"י מודה דבעשאו לשניהם אינו יוצא ומדוע בעשאו לשוק יוצא גם לר"י? וע"כ לחלק כנ"ל וא"כ גם להרמב"ם אין קושיא.

ואולם כשאני לעצמי אינני דואה שום צורך לעשות פלוגתות בין רמב"ם ורש"י דאפשר דגם הרמב"ם סובר כרש"י ולרבה יוצא בעשאו לשניהם. ותיתי ליה לירדני הגר"ל ולצר שהעיר ע"ד שנוי לשון הרמב"ם בדרישא כתב מצה המשתמדת לענין מצה בלבד ובסיפא תפס בלשונו לשם מה.

ו"לענין" זה משמש לפני ענין לחוס ולבסס את דברי דלו היה הרמב"ם תופס בלשונו בדרישא

סימן לה

פסח ראשון ושני

איתא בפסחים צ"ג ע"א ת"ר חייב כרת על הראשון וחייב כרת על השני דברי רבי, רבי נתן אומר חייב כרת על הראשון ופטור על השני, רבי חנניא בן עקביא אומר אף על הראשון אינו חייב כרת אא"כ לא עשה את השני, וכו' ומסקנת הגמרא (עמוד ב') הלכך הויד בזה ובוזה ד"ה חייב, שגג בזה ובוזה ד"ה פטור, הויד בראשון ושגג בשני לרבי ולר"ג חייב, ולרחב"ע פטור. שגג בראשון והויד בשני לרבי חייב, לר"ג ולרחב"ע פטור, ע"כ — הרמב"ם בפ"ח מה' ק"פ פסק: שגג בראשון והויד בשני חייב כרת, כרבי, והראב"ד השיג עליו: הלא ר"ג ורחב"ע חולקין על רבי, ואיך פוסק ביחוד במקום רבים? — גרם הלחם משנה האריך לתרץ השגתנו של הראב"ד ולהצדיק את הדין של הרמב"ם הכא, וגם להלן בסוף אותה הלכה ג"כ השיג עליו הראב"ד שלכאורה סותר את דבריו מרישא לסיפא, עיין בלחם משנה שם באריכות.

אמנם הכ"מ שם מביא שהר"ד אברהם בנו של הרמב"ם חקשה לאכיל אותה הקושיא של הראב"ד, והשיב לו: מפני שכל אחד יש לו טעמי' דנפשי', דהיינו טעמי' דרבי הוא שסובר שני רגל בקני עצמו הוא, שאין השני תלוי בראשון אלא חייב בעצמו כשאר הרגלים, לפיכך אם הויד לדבריו בראשון ושגג בשני חייב, וכן אם שגג בראשון והויד בשני, ור"ג סבר שני תשלומין בראשון הוא, ותקוני לראשון לא מתקנינן, ולפיכך לדבריו; אם הויד בראשון ושגג בשני חייב, שמשנהויד בראשון נראה לחיוב, דתקוני לראשון לא מתקנינן; ואם לא ישלם התשלומין אפילו שגג בעת התשלומין חייב, לא מפני שלא עשה את השני ששגג בו, אלא מפני שלא עשה את הראשון שהויד בו. (מה שכתב: "ואם לא ישלם התשלומין אפילו שגג בעת התשלומין חייב" זה שלא כדברי רש"י, שפירש כיון שהויד בראשון אפילו עשה את השני לא נפיק מידי כרת, דתקוני לראשון לא מתקנינן

בעשיית השני.) ור' חנניא בן עקביא סבר שני תקנתא בראשון הוא, וכו' נמצא עכשיו ר"ג סבר שני תשלומין בראשון ולא תקנתא, ורחב"ע סבר שני תקנתא בראשון ולא תשלומין, והנה רבי סבר שני רגל בפני עצמו הוא, בא ר"ג וחלק עליו ואמר שני תשלומין, בא רחב"ע וחלק עליו חלוקה אחרת ואמר שני תקנתא הוא, הלכך הלכה כרבי לגבי כל חד מינייהו, דהלכה כרבי מחבירי, עכ"ל. — ותמה אני על דבריו, שהם נגד סוגיית הגמרא דפ"ב דחולין ד' ל"ו ע"א, דהתם איתא: ת"ר השוחט והתיו דם על דלעת, רבי אומר הוכשר, ר' חייא אומר תולין. א"ר אושעיא מאחר שרבי אומר הוכשר ור"ח אומר תולין, אנו על מי נסמוך? באו ונסמוך על דברי ר"ש שהיה ד"ש אומר שחיטה מכשרת ולא דם, אמר רב פפא וכו' רב אשי אמר וכו' ומאי באו ונסמוך על דברי ר"ש? לר"ש לא מכשיר לר"ח ספיקא. ומתרג: לענין שריפה מיהו שוה להדרי. מר לא שרפיה ומר לא שרפיה, הוה לוי רבי חד. ואין דבריו של אחד במקום שנים, ע"כ — הרי חזינן דאע"ג דלר"ש לא שרפינן משום שאינו מפשר ולר"ח לא שרפינן משום ספיקא, אפ"ה כיון דשוו להדרי כדן שריפה, יהי' מאיזה טעם שיהי' מצרפינן שניהם להיות רבים נגד היחיד. א"כ ה"ג כיון שר"ג ור' חנניא שניהם שווים כדן שגג בראשון והויד בשני, בין למר ובין למר פטור, מאי איכפת לן שחלוקין בטעמיהו, והדרי קושיא לדוכתא: הוה לוי רבי חד ואין דבריו של אחד במקום שנים?

ולפי שבעניות דעתי לא מצאתי פירוקא נאה לקושיא זו, לכן אני מציע את קושייתי לפני מרנו ורבנן די הוו מטיילין בה'פרדס', ואחזיק טיבותא למאן דמפרק לי הקושיא כדברי הרמב"ם הנ"ל.

נתן רבינאוויין, רב דערת אהבת אחים אף פלאטבוש, ברוקלין ניי.

בעולם התורה ויהדות

ועד הכשרות דפיטסבורג

זה שנים רבות אשר מתנהג שם ועד הכשרות, מאוחד מועד הרבנים עם ועד הקהלות משבעה ועשרים בתי כנסיות.

היו"ד מועד הרבנים, האי נכרא רבא הגאון המפורסם האי תנא ירושלמאי, כליל בהדרו בכל המעלות ומדות תרומיות, אהוב לכל, הרב ר' משה שמעון זיוויץ שליט"א זקן הרבנים דפיטס-בורג, מחבר ספרים יקרי הערך בדרוש, ולמעלה הגדיל בספרו המשביח על ירושלמי אשר מצא חן בעיני כל גאוני הדור, נשיא ועד הכשרות מר אברהם פאטשערסקי.

רוב אטלוי מוכרי בשר נמצאו תחת השגחתך בזמן האחרון רצו ליסר שם בית חרושת של וואורשט, הכה שלחו אחרי נשיא אנוה"ר הגאון הרב ר"א זילבער שליט"א האב"ר בסניסניט, לתקן תקנות הנצרכים, הוא בא לשם ועשה כל התקנות, להידור הכשרות, ואזי נפתחה בית חרושת לוואורשט כשר בפייטסבורג בהכשר ועד הרבנים עם ועד הכשרות, וז"ל ההכשר.

ב"ה ה' חקת תרצ"ג, י"ס ו' היתה למשמרת" אנחנו ח"מ באנו להעיר ולהודיע בשער בת רכים שכל מיני בשר קניקנים וכרכשאות הנעשים בבית חרושת של "הערמאנ'ם כשר סאסעדיזש" במספר 1212 רחוב קאלוועל כשרים הם לכל בני ישראל, הכל נעשה בדקדוק רב ובהשגחה מעולה, הוא בית חרושת היחירי בעירנו שעומד תחת השגחת ועד הכשרות והכל נעשה שש בהכשר חברי ועד הרבנים דפיטס-בורג וסביבותיה.

נאום משה שמעון זיוויץ, האב"ר דפיטסבורג, נאום אלי' קאצין, נאום אלימלך לעוין.

חג המלואים ברענווער קאל.

ביום א' חקת, (א' תמוז תרצ"ג) היה חג הכלואים לכבודו של הרה"ג איש האשכולות מו"ה זלמן שמואל שפירא, שנתקבל שמה לרב ומנהיג בבתי כנסיות, יד אחת, תפארת ישראל,

ישיבת תורת חיים, שארית ישראל, הרב שפירא. היה מלפנים רב בשיקאגא, מפורסם לכה גדול כנאומיו להמשיך לבות העם לתורה ויהדות. בתקוה אשר העיר רענווער יכירו את יקר ערכו ויחזיקו אותו בכבוד הראוי.

בקר אורח גדול

הרב הגאון המפורסם מו"ה זאב צבי הכהן המכונה ד"ר הערמאן קליין שליט"א, שורה כעת בניויראק,

מסרת ביאתו לעזרת "סנטרל רעליעפה גאמרי טע", לבקש תמיכה לעזרת היהודים החרדים, הרבנים וכל משרתי בקו"ש, ולטובת בתי תלמוד תורות, ישיבות בגרמניה, אשר נתרופפו בימן האחרון, מפאת המצב המר השורר שמה.

הרב קליין הוא אחד מראשי רבנים החשובים מ"עדת ישראל" בברלין, ביחד עם הרבנים החשובים וזמפורסמים הרב ר"ר מונק, והרב ד"ר זילרעסהיימער, רעיתו תחי' היא נכדת האדם הגדול בענקים הצדיק המפורסם ר' שמשון רפאל הירש ז"ל.

הרב קליין כבר הרפיש ספר "חכמה עם נחלה" ב' חלקים על אנדה והלכה, ספר יקר וחשוב. אנשי ניויראק בטח יכירו את גודל יקר ערכו, ולכברוהו ולהושיבו בראש, שיוכל לעשות שליחותו בשלימות.

חגיגת סיום הש"ס

ביום א' פנחס ט"ו תמוז, הבית הננסת "תפארת ציון" בשיקאגא, חגגה חגיגת סיום הש"ס, החגיגה היתה נהדרה מאד, נאספו אנשים יקרים ונכבדים, ובתוכם הרבנים החשובים רשי קאגא.

משה שמח בשמחת תורה, הי ניהו הרב דבהכ"ג, הרב הגאון המפורסם החו"ב מו"ה משה זאב כהן שליט"א, אמר ההדרן, נפלא בחריפות ובקיאות, הרב רמ"ז כהן, מפורסם בנאימו הררנותיו. אשר קוראי "הפרדס" קוראים מאמרי הררנותיו שנרפסו כעם בפעם, למסכתות

ונתקבל לשו"ב דמתא בפטרסן טר"ו.
הש"י ינחם את משפחתו וכל חמתאבלים
עליו. תנצב"ה,

שיקאגא, בליל שבת קודש פ' חקת, (ז' תמוז
ה'רצ"ג) נסתלק מאתנו האיש היקר, מופלג בתורה
שו"ב מומחה ומובהק מו"ה

מיבאל רייטשיק ע"ה

המנוח ע"ה היה יקר ונכבד בעיני כל מכיריו,
יגע ושנה בתורה, איש טוב ומטיב בעדקה
ובנמ"ח, שו"ב מובהק ומוחה לרבם, אחד-מעמודי
בהנ"נ "בתור חלולים אנשי רוסיש פולין". בשיד
נאגא, וטרם מלא ימיו בא קצו, בן מ"ט שנה
היה, הספידוהו הרבנים המפורסמים, הרב רש"א
כרוס, הרב רח"צ דובינשטיין, והרב יוסף רוב
אסטראכאן, כחמש מאות אנשים הלכו ל' כבוד
האחרון ובתוכם האדמו"רים שליט"א משיקאגא,
ורבנים, ואנשים חשובים.

תנצב"ה.

בניו מר שבתי ואחיו מר שלמה רייטשיק,
נתעבלו לשו"ב"ם על מקום אביהם המנוח ע"ה.

שמחות

מו"ט ליד"נ הרה"ג ו' מרדכי אהרן קאפלמן,
רב בבנוי-פארק, ברוסלין, נ. י. לנשואי בתו ראזו
תחי' עב"ג ד"ר מ. פענסטער, בנו של ת"ח
ומשכיל ר' פנחס פענסטער, רבנים שלקחו חבל
בשמחתם הנאון המפורסם הרב ד' יצחק בלאך
שליט"א האב"ד ור"מ בטעלז, והרה"ג הרב
רש"י פינקלשטיין, הרב ש. באסקין, הרב א.
פינקלשטיין, הרב אלקאנסקי, הרב ש. ל. הירד
וויץ, הרב מ. מינץ, והרב מ. וויינבערגער, המזמר
החזן המפורסם ד' זונדל ענקאוויץ, מולא טבא
להזוג.

מו"ט ליד"נ הנאון הגדול הרב די"ל גרויבארט
שליט"א האב"ד בטרוינטו קנדה, לנשואי בנו
הרב דוד גרויבארט עב"ג יהודית תחי'.

הנשואין היה בשיקאגא, ביום א' (ח' תמוז
תרצ"ג) רבנים שלקחו חבל בשמחתם, הנאון
הגדול הרב ר"א זילבער שליט"א נשיא אגודה"ר,
והרה"ג הרב נפתלי, הירץ הכהן זייטשיק דע-

שונות. וגם ההדרן לסיום הש"ס זה יודפס
ב"הפרדס".

הרבנים שלקחו חבל בחגיגת הסיום, הרב
רצ"מ הכהן ראזענבלום, הרב אלחנן פסח נאר-
ראן, והרב אלכסנדר בלומאו, ורבי עמרין
מגרענד ראפירס,

חברי בהכ"נ שהשתתפו בנאוטים לכבוד
החגיגה, נשיא בהכ"נ מר זו. פאקס, וסגנו מר
ווילענסקי, מר ש. בין; מר זו. סערליץ, מר מאיר
מייטעלבוים, מר ברייטבארד נשיא ת"ת, מר ב'
מילצער נשיא חברה ש"ס ומקרא, מר ד. לעדנעד
מר בשרגע, ומר ל' טורעצקי.

בית הכנסת זו, הוא מבתי כנסיות החשובים
והגדולים בעיר, והמה מחזיקים מורם ורבים
בכבוד גדול, ותורה רבה להם למנהיגיהם ולכל
חברי בהכ"נ.

אברוז גדולה בפטרסן נר"ו

ביום ה' חקת בערב (ו' תמוז תרצ"ג) נפטר
אדם גדול בתורה ומוכתר בשם טוב הרב ד'
יקרתיאל צדוק קאהן ז"ל שו"ב דמתא, אחרי
מחלה קצרה, בן נ"ה שנה, ה"ן קרבו ימיד
למות.

בלוית הנפטר השתתפו אנשי, נשים וטף
מפטרסן ומסביבה, אגודת השוחטים דפלך נר"ו,
אגודת השוחטים דארצות הברית.

הרב הנאון ר' אליעזר שאטלאנד שליט"א
אב"ד דפטרסן, נשא הספרו מבני עד שלא יכול
לסיים הספרו, ודרש מהקהלה למנות את בנו
הנכוד בתור שו"ב דמתא למלא מקום אביו,
וכולם ענו בקול אחד אמן.

אחריו הספידו הנאון המובהק איש האשכולות
הרב ר' יוסף קאנאוויץ שליט"א האב"ד בנוארק
נר"ו, גם הספידו השו"ב בוקין בשם אגודת
השוחטים דפטרסן,

הרב המנוח ז"ל היה תלמיד מובהק מהנאונים
הגדולים הרב רח"ע גראדזענסקי שליט"א, והרב
ר' ברוך רוב לייבאוויץ שליט"א, ושרת בקו"ש
בתור מורה הוראה ושו"ב בעיר חארבין במזרח
הרחוק, וזה שבע שנים שבא לארצות הברית

פעת כתו שרה וועלא תחי' נשאה תלמיד חשוב
מר אברהם מעש.
מו"ט לאם הכלה הרבנית צפורה תחי'.

מו"ט ליד"ג הרה"ג מו"ה ולמן רייכמן
ולרעיתו הרבנית מרים תחי' להולדת בנם השני,
והכניסו לביתו של אברהם אבינו כיום ד' ז"ך
סיון תרצ"ג. ויקרא שמו בישראל רפאל יצחק
יחי', כן יזכו להכניסו לתורה ולחופה ולמע"ט.
הרבה רבנים ואנשים חשובים לקחו חבל
בשמחתם, הנאמים הרה"ג, ר"מ סאלאווייטציק,
הרב ר"י רושאוויץ, הרב רא"י פיינעלזאהן, הרב
ראובן לוואוויץ, הרב מ. גרויבארט, הרב אליעזר
שעהנפעלד, הרב מענדיל חאדראוו; הרב יהודא
דמשק, הרב ליבער פהן, והרב מרדכי שוחאטא-
וויץ, ומד שמואל זאר.

הרב יוסף רייכמאן ומר פנחס קאטלער, חותנו
של הרב רייכמאן נאמו לכבוד המשפחה, גם הרב
מאיר ברלין ורעיתו תחי' השתתפו בשמחה זו.
הגאון ר' משה סאלאווייטשיק, היה סנדק,
והמוהל ס. טייטץ.

טלגרמיה של ברכות באו, מנשיא אגוד"ר הרב
אליעזר פילווער, הרב ישראל הלוי ראזענבערג,
הרב דד' ב. רעוועל, הרב יעקב לעווינסאָן, והרב
נחמן צבי עבין, ועוד.

מו"ט להרב אשר צפתמן ולרעיתו שיינא
ביילא תחי' להולדת בנם, ולהכניסו לביתו של
אברהם אבינו, ויקרא שמו בישראל חיים זעליג
יחי', כן יזכו להכניסו לתורה ולחופה ולמע"ט.
ולאשר אמר ברוך מבנים אשר, (דברים ל"ג)
בניו של אשר יהיו בדוכים לתורה ולעם ישראל,
הרב צפתמן, מופלג בתורה ומוסמך מבהמ"ד
לתורה בשיקאגא, רב בטולסא אקלהמא, העיר
טולסא יש בה בע"ב נכבדים ויקרים, מופלגי
הגות, והמה יודעים להוקיר ערך כבוד רבם
ומורם.

מיונס, הרב רש"א פרדס, הרב ש. קליבאנסקי;
סט. לואיס. ד"ר מאיר וואכסמאן, ואחיו הרב
פנחס גרויבארט, פארטהווארטא, ואחיו ר'
בנימין גרויבארט מנהל הת"ת בפאקיס, ג'.

מו"מ להרב חיים דוב חבל לנשואיו עב"ג
צפורה קראסנע תחי', הנשואין היה בניויראק
ביום ד' ז"ך סיון, רבנים שלקחו חבל בשמחתם,
הרה"ג, הרב אברהם נפתלי גאלאנט, המפורסם
בחיבוריו היקרים, והרב קליוואנסקי.
הרב חבל מופלג בתורה ומוסמך מביהמ"ד
לתורה בשיקאגא, וזה שלש שנים רב בבהמ"ד
אנשי ספרד המכונה "די רוסישע יוהל" בלור
איפויל ענטשאק, והורה רבה לכל חברי בהמ"ד
שם אשר יחיוקום אותו בכבוד גדול, נשיא בהמ"ד
מר נייטיין בער, וסגנו מר יעקב גאלאנט.
העיר לואיסוויל מפורסם בזמן האחרון
בקבלתם לרב העיר הגאון הגדול הרב רחב"צ
נאטולוביץ שליט"א.

מו"ט להרבני אברהם מעש, לנשואיו, עב"ג
שרה וועלא יאבלאנסקי תחי'.

הנשואין היה בשיקאגא, ביום ד' י"א תמוז
תרצ"ג, רבנים שלקחו חבל בשמחתם; הרה"ג,
הרב רא"י קארדאן, הרב רח"צ רובינשטיין, הרב
שאול סילבער, הרב ש"א פרדס, הרב קאהן, הרב
יעקב גרינבערג, דר' מאיר וואכסמאן, הרב מאג'ר
נוס, הרב אשר צפתמן; טולסא. גיסם הרב מוש'ר
קין, נירארלינס, והרב ליפא קארדאן; מר מעש.
תלמיד חשוב משיבת ר"י אלחנן בניויראק,
ובהמ"ד לתורה בשיקאגא, כעת עבודתו בקודש
בבתי הת"ת בניויראלינס.

הכלה החשובה, בתו של הגאון המובהק הרב
ר' ניסן יאבלאנסקי ז"ל רב ומו"צ ור"מ בסל'ר
בודקה, ור"מ בבהמ"ד לתורה בשיקאגא, מח"ס
נצני ניסן.

הגאון ר' ניסן ז"ל עוד חי אתנו, תורתו אשר
הרביץ לרבים, לברכה לכל תלמידיו וחבריו,
ובנותיו תחיו יודעים להעריך כבוד משפחתם,
בתו לאה תחי' נשאה אחד מתלמידיו החשובים
הרב כתדיאל ליפמן מישיקין, רב בניויראלינס,

כל אשר לו סנפיר וקשקשת תאכלו

לו סנפיר וקשקשת והוחזק לדג טמא, ואותו מין סטוירדזען הנמצא באמריקה בתמנה זו (שנדגם התמונה במודעות ב"הפרדס") יש להם סנפיר וקשקשת והרי זה דג טהור ומותר לאוכלו, וליתר שאת ארפים שני מכתביט שבאו מפרופיסורים מומחים וזמה אומרים בפירוש, כי תמונת דג זה יש לו סנפיר וקשקשת ומותרים כל ישראל לאוכלו.

DEPARTMENT OF COMMERCE
Bureau of Fisheries
 Washington

Commissioner of Fisheries

June 24, 1933

Subject: Classification of Sturgeons as kosher
 Rabbi S. A. Pardes
 Editor Hapardes, 3414 Douglas Blvd.,
 Chicago, Illinois.

Dear Sir:

In reply to your letter of June 21 concerning the classification of the sturgeons as kosher, you are advised that the bureau agrees with and endorses the statement of Dr. E. W. Gudger, of the American Museum of Natural History, in his letter to you of June 12, 1933, to the effect that "the sturgeons are fishes with scales and with fins in the strict meaning of the Rabbinical law."

It is quite likely that the Rev. Dr. Hyamson based his statements about the sturgeons on a paragraph contained in an old memorandum of this bureau published October, 1925, entitled "On the presence of scales and fins in fishes," and numbered 1-73. In February, 1933, the bureau prepared a new memorandum on "Fish with scales and fins. —The anatomy of fishes in its bearing on the requirements of Jewish religious dietary regulations, with a note on the source of cod liver oil." This new memorandum, also numbered 1-73, replaces the older edition. It has been compiled with careful study and consideration of the character of the fishes listed by and orthodox Jewish ichthyologist of this bureau, and was submitted to the Union of Orthodox Rabbis for approval before being issued.

The bureau feels that any orthodox Jew could eat sturgeon of any species without violating Rabbinical orthodox dietary regulations as the sturgeons all have fins and scales. A copy of our new memorandum 1-73 is enclosed. A copy of this paper was

כרשימה מאגודת הרבנים על הדגים הטהורים (הפרדס ח"ז חוברת א' עמוד 15-16-17) נרשם שם שני מיני דגים בשם סטוירדזען, ובשם לוי שלהם, רשימה זו עשה תמונה גדולה בעולם הישרי כי עד עתה חשבו כי מין דג סטוירדזען הוא דג טמא, ואנשים הבאים מיוזאפ אומרים כי שם הוחזק אותו לדג טמא הנני להשיבם, כי כמה מיני דגים סטוירדזען נמצאו בעולם ויוכל היות שאותו מין סטוירדזען הנמצא ברוסיה לא היה

recently mailed to the Rev. Dr. Hyamson.

Very truly yours,

Chas. E. Jackson

Enclosure: 1-73

Acting Commissioner.

THE AMERICAN MUSEUM OF
NATURAL HISTORY

77th Street and Central Park West
 New York City

Department of Ichthyology

June 12, 1933.

Rabbi S. A. Pardes, Editor
 "Hapardes"
 3414 Douglas Boulevard,
 Chicago, Illinois.

Dear Sir:

Your letter of June 9 is just at hand, and I hasten to answer it.

All the sturgeons belong to the great group Ganoidei. These ganoids are so named from the Greek word "Ganoia," meaning 'shining,' because they have the shining rhomboidal scales that make an armor. All members of the group of sturgeons have on the dorsal surface of the tail a remnant of these original rhombic scales. The body has along the dorsal surface on the side and on the edges of the abdomen only five rows of horny bucklers which are commonly reckoned as scales. It is possible that these were of secondary origin and formation, but they are formed by ossification of certain layers of the skin just as are the scales of any other fish. It is of these that the U. S. Department of Agriculture wrote. However, I think that they may be regarded as scales, and I can assure you that on the tail are the remnants of the original rhombic scalation characteristic of this great group of fishes.

I can positively assure you that the sturgeons are fishes with scales and with fins in the strict meaning of the rabbinical law.

Sincerely yours,

E. W. Gudger

Bibliographer and Associate

ברכה

מקרב ולב הנני מברך את ניסי אחובי והרב
 הגאון החו"ב נאה דורש ונאה מקיים בעל מדות
 תרומיות וכו' נקש"ת מו"ה שמואל זלמן שפירא
 שליט"א להבחרו לרב בבתי בנסיות, יד אחת,
 תפארת ישראל, ישיבת תורת חיים, שארית
 ישראל; ברענווער קאלארדא, יזכהו ד' שהמה
 יכבדהו כרום ערכו וזכרו יהיו נשמעים להם
 כברכת ניסו אוהבו אהבה נאמנה.
 חיים פישעל עפשטיין, אב"ד סט. לואיס יצ"ו.

דער ספר "פון אייביגען קוואל"

מהרב הגאון המפורסם ר' שמואל מנחם
 הלוי פיון שליט"א, רב בדעטרויט, מיש.
 דאס ספר איז נויטיג ער זאל זיך געפינען
 אין יעדע אידישע תוין, עס איז א ספר
 פול מיט לעפען אין אידישקייט, פליסיגע
 געדאנקען, און אלעס קלאר, קורץ און
 שארף, עס איז איין עונג צו לערען דעם
 ספר.

RABBI S. M. FINE

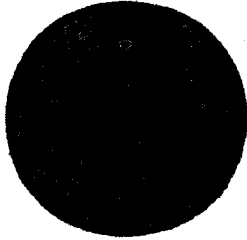
656 HAGUE AVE. DETROIT, MICH.

פיסבורג, פא.

הערמאנס כשר סאסעדזש פראדוקטען

כל מיני בשר וקניקנים וכרכשאות הנעשים
 בבית חרושת זה הוא בדקדוק רב בעניני
 הכשרות מהחל עד כלה.

בית חרושת זו עומד
 בהכשר ועד הרבנים
 ד'פיסבורג ובראש
 זקן הרבנים הרב
 הגאון המפורסם ר'
 משה שמעון זיוויץ
 שליט"א ועומד שם

משגיח ומירי ירא ושלם, וזהו מספיק
 ומשביש רצון לאלה המהדרים לכשרות מצוינת

HERMAN'S KOSHER SAUSAGE PRODUCTS

1212 COLWELL STREET PITTSBURGH, PA.

מודעה רבה מבאפלא נ. י.

ועד הקהלות רבאפלא נ. י. מודיע כי בית המטבחים של

JACOB DOLD PACKING COMPANY Kosher Beef Department

עומד יחת השגחתו המיוחדת של רב העיר, הרב הגאון המפורסם ר' יהושע הלוי זאמב"ר
 ראווסקי שליט"א, ועמו הרב ר' גרליהו הלוי קאפראו, רב בבאפלא, המה נתמנו על ידי
 ועד הקהלות רבאפלא, להשגחת בבית מטבחים זו. השוכני"ם הממונים על השחיטה
 והבריקה המה שוכני"ם מומחים ומופלגים, באופן שהבשר היוצא מבית מטבחים זו הוא
 בתכלית הכשרות, וזהו מספיק ומשביע רצון לכל אלה הקונים בשר כשר מבית מטבחים זו

JACOB DOLD PACKING COMPANY

Kosher Beef Department

Buffalo, N. Y.

מודעה

רב או סוחר נבכר! הרבה קונים כבר שלחו לי הזמנתם, רק כאשר בטח קבלתם מכתבים עם מחירים גבוהים מסוחרים אחרים, וכלי ספק נמצאים אתם במבוכה, בפרט במצב רע כזה, השורר בארצות הברית וקנדה.

לכן הנני להודיעכם שאני לא נתקשרתי להיות בין מפקיני השער, בירעי המצב הרע, ובפרט המצב של הרבנים, והנני נכון להסתפק בריח קטן כדי להרחיב מסחרי בעתיד, והנני לטבע את המחירים היותר זולים כפי המצב שהעלו פה בעלי הפרדסים את המחירים:

כל הסחורה אני מביא לאמריקה בערך בחצי אלול ושולח לכל קונה דרישתו בעזוהי"ת. והנני נותן לפני ב' המחירים האלה:
\$3.25 סעט פרימה. \$2.70 סעט מובחרים
\$2.25 סעט ראשונים, \$1.75 סעט שניים
\$1.35 סעט שלישיים

שניים ושלישים יהו' לי מעט בשנה זו לכן תודרו להזמן המינים האלה. הפתעה גדולה גם על לולבים והדסים — לבר הנני למכר לולבים והדסים בשנה זו כחשבון של 30 סענט כל לולב וארבעה הדסים, 20 סענט רק הלולבים. הלולבים יהיו ירוקים עבים ושלמים, והדסים היותר טובים מארונע ארוכם ומשולשים 4 בדים לכל לולב.

כרגשי בכוד ובכרבת ציון חיים זאב קפס. האדרעם שלי באמריקה יהיה מחצי אלול:
H. KOPS CARE OF SHINENSKY.
70 E. BROADWAY, NEW YORK

מודעה

אתכבוד להודיען לכל הבאים אתי בכתובים כי כתבתי החדשה היא:
RABBI BENZION EISENSTADT
238 THATFORD AVE.
BROOKLYN, N. Y.

המצפה לנאולה וישועה קרובה
בן ציון אייזענשטאדט

כל הנעשה בבית הרושת של
יוראפשע סמריקמלי כשר
וואורשט פעקמארי

מיני הכשר וקניקנים וכרכשאות המה נעשים ברקוק רב בעניני הכשרות מחתל עד כלה, ומהוררים בטעם ויופן, בעלי בית הרושת המה אנשי שם, מפורסמים ונודעים לתהלה, מופלגי תורה ויראי ד', ר' שמואל דאווידאוויטש ר' ישראל פונקער, ור' אלי' הילל, המה בעצמם מחוקים ונאמנים בכשרותם, לית' שאת עומד אצלם המשגיח המפורסם בעולם הכשרות לאיש מיוחד במינו במקצוע זו, בהשגחתו וישרתו הנעלה הר' דן תומרקין, ובהכשר הרב הנאון המפורסם במעלות ומדות תרומיות מוה"ר ישעי' קארלינסקי שליט"א וזה מספיק ומשביע רצון אלה המהדרים לכשרות מדויקת ומצוינת.

European Kosher Provision Mfg. Co.
126-128 Attorney St. New York City

ספר "דברים ככתבם"

ספר יקר וחשוב ויחיד במינו בעולם הדרוש; חומר רב לכדשיות התורה, לר"ה יוה"כ, סוכות, פסח; ידרושים לכל עת וזמן.

ההציו הנאון הגדול הרב רי"ל גרויבארט שליט"א האב"ד בטורונטו קנדה. כל מי שמרא נאוסיו ב"הפרדס" יבין וישכיל רעיונותיו הנפלאים במינו, כתובים בלשון צת.

הספר נדפס בהודו רב; ויכריכה מחודרה; מחירו: דולר וחצי, להשיגו על הכתבת של מערכת הפרדס.

המצאה חדשה להסיר המכשלה

The SCHICK BLADELESS ELECTRIC SHAVER

כאשר רבים נכשלים בגלל חוסר הוסיף בתער שעוברים על
 חמשה לאוין, מפאת שקשה להם גלוח הוסיף במספרים, או
 השחתה בסם מפני הכאב משריפת הפנים, תקנה גדולה
 להנצל ממכשול, לעשות גלוח הוסיף בתספורת חשמלית
 המכונה:

Schick's Electric Shaver

תספורת חשמלית זאת הוא כעין מכונת מספרים המכונה
 קליפער, ועושה פעולת הגלוח כהרף עין בלי איבוד זמן,
 ואיננו מסרט הפנים שום פעם, ועוד מרפא אותו.
 הכתובת:

תספורת חשמלית זאת היתה מחירה 25 דולר וכעת הוול
 המחיר על 15 דולר.

SCHICK DRY SHAVER, Inc.
Stamford, Connecticut

צוויינים באנקטם האלרל און באלרל רום

רוזוועלט ראוד, ביי קעדיז עוועניו פארטיס, א. ז. וו. מיט מעסינע פרייזען.
 אלעס וואס דארט ווערט צוגעגרייט איז פראכטפולער האלל, און פאלל רום מיט די לעצטע מאדערנע איינריכטונג, און די בעס-
 טע באהאנדלונג פאר חתונות, באנקעטען, ביי די רבנים, פאר דעם בעסטען משניח

ZWEIG'S BANQUET AND BALLROOM, 3146 W. Roosevelt Road
Phone Van Buren 4747

את זה תאכל

כל הנעשה בבית החרושת של מארדיסאן ענד שייף
 כשר ווארשט פראדוקטען

מיני הבשר וקניקנים וכרכסאות המה נעשים בדקדוק רב מהחל עד כלה בעיני הכשרות
 ומהדרים בטעם ויופי. הוא בית החרושת היחיד בניו-יורק אנד סטייטס אשר יש לה
 חוקת כשרות ומפורסמת זה עשרים שנה. וכשר אפילו למהדרין מן המהדרין, ועומדת
 תחת השגחתה המעולה של הרב הגאון אהרן דוד הכהן זעלדנער רב בעיר באסטאן דבתי.

Tel. Capitol

64-66

4713-4714

Fulton St.

די קליוולאנד היברו כשר סאסעדזש מאנופעקטשורנינג קאמפאני

כל מיני בשר ונקניקים וזכרכשאות הנעשים בבית חרושת זה הוא בדקדוק רב נעניי הכשרות מהחל עד כלה בלי שום חשש ופסקוק.
בית חרושת זה, פנים חרשות בא לה, ונעשו כל התקנות הנחוצות לכשרות, ועומד בהכשר הרב הנאון המפורסם ר' יהודא העשיל הלוי לעווענבערג שליט"א רב בקליוולאנד, ומלבד זה עומד שם משגיח תמיד ידא ושלא, וזהו מספיק ומשביע רצון אלה המהדרים לכשרות מדויקת ומצוינת.

THE CLEVELAND HEBREW KOSHER SAUSAGE MFG. CO.
2702 E. 51 Street Cleveland, Ohio

בית מטבחים של
גוגעננהיים בראדערס

46טע, און פעקערס עוו. שיקאגא, איללינאייס.
שם בבית מטבחים זו עומדים שובי"ם כעורכמם באוכנותם, הן בבדיקת הסכינים, ובבדיקת פנים וחוז, אומנים מומחים מופלגי תורה ויראי ד', שם נעשה הרחת הבשר כחוד נ' ימים כדין וכדת, הכל נעשה בהשגחה יתירה ומעולה, בית מטבחים זה עומד ברשותם של הרבנים הנאונים המפורסמים הרב ר' אפרים עפשטיין, והרב ר' אלעזר ראובן מושקין, חנה באו שם כפעם בפעם לסדר תהלוכות הכשרות בשחיטה ובדיקה באופן היותר נעלה.

GUGGENHEIM BROS.

46th and Packers Ave. Chicago, Ill.

אמלאנטיק סיטי נד"ז
אסטענד האטעל

איינציגער אידישער האטעל אויפ'ן סאמע באארדוואק
דער אסטענד האטעל האט אלע מאָדערנע בעזעמליכקייטען און אויסשטאטונגען ווי אין די גרעסטע אמעריקאנער האטעלס די רומס געגענאבער ים, ים וואסער אין אלע רומס, די פיינסטע און בעסטע שפייזען כשר בתכלית הכשרות.
דער פערואאלטער מר יונה גרינוואלד איז פערואויסט פאר איין נאמן ומוחזק בכשרות. "יונה" מצאה בו מנוח, ושם ינוחו יגיעי כח.
ביר ר' יונה גרינוואלד, געפינט מען זיך רוחיגאון די הייסע טעג וואס יעדער מענטש איז מיעד יגיעי כח, קען זיך דארטען אָפּ רוהען. ספעשעל ביליגע רעיטס פאר פאמיליעס

OSTEND HOTEL Formerly Esplanade

Boardwalk and Boston Ave., Atlantic City Phones: 4-6531 4-6532

די בעקטרי פיגלער און גליק אינם.

די איינציגע סטריקטלי כשר'ע פעקטארי אין שיקאגא וואָס ווערט פאבריצירט
און די בעסטע און ריינסטע

סוף-נאם, אייער לאַקשען, מאַקאראָנען; קעיק, פאַרפּעל און געבאַקענע פאַרפּעל
יעדער איינער אפילו מהדרין מן המהדרין קען בלי שום חשש ופקפוק דאָס באַנוצען,
אַלעס ווערט געמאַכט אין אונזער אייגענע פעקטארי מיט דעם גרעסטען הידור
הכשרות מהחל עד כלה. דער נאָמען "פיגלער-גליק" זענען בעוואוסט פאַר נאמנים
ומחזקים על הכשרות.

האַלסייל און ריטייל

קאָנטרי אַרדערס פינקטליך אַטענדעט

און אויב פסח ווערט געבאַקען מאַקאראָנען און קייס, איך ווערט געמאַכט
פסח'דיגע לאַקשען בתכלית הכשרות אפילו למהדרין

FIGLER AND GLICK, Inc.

1749-53 W. Roosevelt Rd.

Phone Canal 4742

Chicago, Ill.

לאזאר'ס

כשר סאַסעדיש פעקטארי
את זה תאכל
משיקאגא

בל מיני בשר ונקניקים וכרכשאות הנעשים בבית
חרושת זה הוא בקדוּס רב בעניני הכשרות מהחל עד
כלה בלי שום חשש ופקפוק.

בית חרושת זה עומד בהכשר הרבנים הנאונים המפורסמים שלי"א בשיקאגא, הרב ר' חיים
צבי רובינשטיין, והרב ר' יהורא האשעסמאן, ומלכד זה מר. לאזאר בעל בית חרושת, הוא
מפורסם לאיש נאמן ומחזק בכשרות, וזהו מספיק ומשביע רצון אלה המהדרים לכשרות
מדויקת ומצוינת.

LAZAR'S KOSHER SAUSAGE FACTORY

3648 W. Roosevelt Road

Chicago, Illinois

צום אידישען פובליקום!!

אין דעם יעצטיגען מאמענט, ווען עס הערשט אזא טומעל און צעמישע-
ניש אויף רעם געפיט פון כשרות, און ווען קיינער ווייסט ניט ווער עס
איז באגלויבט און וואו מען קען געפינען די ריכטיגע אונצווייפעל-
האפטע כשרות, האלט איך עס פאר מיין הייליגען חוב צו רעקאמענדירן
רען דעם אידישען עולם צו לייענען די קורצע און פיל-וואַגענדרע ווער-
טר וואָס קומען פון גרעסטען אויטאָריטעט אין כשרות, און דאָס איז
דער ועד הרבנים דנויאַרק רבתי.

"מיר פאשטעטיגען דערמיט, אז די איינציגע כשר'ע וואורשט פאבריק, וועלכע געד-
פינט זיך אונטער אונזער דירעקטער השגחה פון "ועד הרבנים דנויאַרק רבתי" איז די
פון מר באַרנעט בראָדי (127 וואַלטאָן סט., ברוקלין) וואו אלעס ווערט אָפּגעהויט
און אויפגעפאסט אויף דעם שטרענגסטען אופן און די כשרות איז ביותר הדור,
דריי משגיחים מומחים ומבוקחים במלאכתם געפינען זיך שטענדיג אין פלאץ
און אלעס אין דער פאבריק ווערט געטון אונטער זייער שטרענגער און אויפריכ-
טיגער השגחה און נאָר אין שטאַרקסטען זין פון תוספות הדור וכשרות. מיר זיינען
זיכער, אז דאָס איז דער אויסגעצייכענטער אָרט וואו אַלעס ווערט אָפּגעהויט מיט
אזא זיידות און פאָרויכטיגקייט. ויאכלו-ענוים וישבעו.

ועד הרבנים דנויאַרק רבתי

הויב אברהם יצחק פייוועלדאָן, מנהל.

איך גלויב אז די הייליגע ווערטער פאָדערען ניט קיין שום פירוש און אז זיי ריידען
פאָר זיך אליין, וואָס איך וויל פלוז צוגעבען איז פאָלגענדעס: די "באַרנעט בראָדי
כשר וואורשט פאבריק" האָט פון ערשטען מאמענט פון איהר עקזיסטענץ געשאפען
זיך א רעפוטאציע ביי די פרומסטע אידען אַלס פלאַץ וואו עס ווערען פראָדוצירט
די כשרסטע און בעסטע וואורשט-פראָדוקטען אין לאַנד. איך בין שטענדיג גענאג-
גען אויף דעם וועג פון עהרליכקייט, פאראנטוואָרטליכקייט צום אידישען פובליקום
און אמת'ער איבערגעבענהייט צו כשרות און איך וועל אויך ווייטער געהן אויף
דעם דאָזיגען וועג

מיט אכטונג

באַרנעט בראָדי

באַרנעט בראָדי כשר וואורשט פאבריק

באַרנעט בראָדי כשר וואורשטען האָבען צו זיך קיין גלייכען אין כשרות און קוואליטי
127 וואַלטאָן סטריט, ברוקלין, נ. י.

127 Walton St., Brooklyn, N. Y.